

HRVATSKA
GOSPODARSKA
KOMORA

ISSN 1849-644X

HRVATSKO GOSPODARSTVO 2020. GODINE

IZDAVAČ
HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA

ZA IZDAVAČA
Dr. sc. Luka Burilović

PRIPREMIO
Odjel za strateški razvoj i analize
Rooseveltov trg 2
10000 Zagreb
Tel.: 01 4561-514

WEB ADRESA
hgk.hr

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Dr. sc. Zvonimir Savić, dipl. oec.
glavni ekonomist HGK

AUTORI
Dubravka Zubak, dipl. oec.
Željko Hanzl, dipl. oec.

Prilikom korištenja podataka iz ove
publikacije molimo navesti izvor.

U publikaciji su korišteni statistički podaci
koji su objavljeni do početka srpnja 2020.

Naklada: 500 primjeraka

Tisak: INTERGRAFIKA TTŽ d.o.o., Zagreb

ISSN 1849-644X

Sadržaj

UVOD	3
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD	5
INDUSTRIJA	7
TRGOVINA	9
TURIZAM	11
GRAĐEVINARSTVO	13
POTROŠAČKE CIJENE	15
TRŽIŠTE RADA	17
PLAĆE	19
VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA	21
PLATNA BILANCA	23
INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA (FDI)	25
TEČAJ I MEĐUVALUTARNI ODNOSI	27
MONETARNA KRETANJA	29
PRORAČUN KONSOLIDIRANE OPĆE DRŽAVE	31
JAVNI DUG	33
INOZEMNI DUG	35

OSNOVNI MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI HRVATSKOG GOSPODARSTVA

	2017.	2018.	2019.	2020.
STANOVNIŠTVO, procjena sredinom godine, u 000	4.125	4.088	4.068	4.047
BDP, tekuće cijene (mil. HRK)	367.501	385.377	402.332,4	371.517,1
BDP, tekuće cijene (mil. EUR)	49.262	51.979	54.269	49.318
BDP po stanovniku, EUR	11.944	12.716	13.349	12.186
BDP - realna godišnja stopa promjene, %	3,4	2,8	2,9	-8,0
INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA, stope rasta (%)	1,4	-1,0	0,6	-2,8
PROMET U TRGOVINI NA MALO, realne stope rasta (%)	4,4	3,9	3,6	-5,8
OBUJAM GRAĐEVINSKIH RADOVA, stope rasta (%)	2,0	5,0	8,3	4,4
NOĆENJA TURISTA (u 000)	86.200,3	89.651,8	91.242,9	40.794,0
Domaći turisti	5.978,3	6.476,6	7.095,3	5.415,0
Strani turisti	80.212,0	83.175,2	84.147,6	35.379,0
PROSJEČNA GODIŠNJA STOPA INFLACIJE POTROŠAČKIH CIJENA, %	1,1	1,5	0,8	0,1
PROSJEČNA NETO PLAĆA U PRAVNIM OSOBAMA, u HRK	5.985	6.242	6.457	6.763
AKTIVNO STANOVNIŠTVO, ADMINISTRATIVNI PODACI	1.670.799	1.671.122	1.683.718	1.694.693
BROJ ZAPOSLENIH, ADMINISTRATIVNI PODACI	1.476.832	1.517.580	1.555.068	1.543.869
BROJ ZAPOSLENIH, ANKETNI PODACI (u 000)	1.625	1.655	1.679	1.657
STOPA ADMINISTRATIVNE NEZAPOSLENOSTI, %	11,6	9,2	7,6	8,9
STOPA ANKETNE NEZAPOSLENOSTI, %	11,2	8,4	6,6	7,5
DRŽAVNI PRORAČUN, ukupni višak / manjak, mil. HRK	-2.292,0	-191,5	49,6	-21.982,0
DUG OPĆE DRŽAVE, mil. HRK	285.107,7	286.276,9	292.919,8	329.683,9
PROSJEČNI SREDNJI TEČAJ HRK/EUR	7,460100	7,414111	7,413605	7,533080
ROBNI IZVOZ, mil. EUR	14.017,0	14.543,0	15.226,7	14.899,8
ROBNI UVOZ, mil. EUR	21.892,0	23.748,0	24.981,0	22.917,9
DEVIZNI PRIHOD OD TURIZMA, mil. EUR	8.959,6	9.501,2	10.539,1	4.813,5
TEKUĆI RAČUN PLATNE BILANCE, mil. EUR	1.691,4	935,0	1.519,9	-379,0
INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA U RH, mil. EUR	447,4	1.079,5	3.492,8	1.182,8
BRUTO INOZEMNI DUG RH, mil. EUR	43.552,9	42.588,5	40.285,4	40.083,4
MEĐUNARODNE PRIČUVE RH, stanje na kraju razdoblja, mil. EUR	15.706,2	17.438,0	18.560,4	18.942,7
DUG OPĆE DRŽAVE, % BDP	77,6	74,3	72,8	88,7
TEKUĆI RAČUN PLATNE BILANCE, % BDP	3,4	1,8	2,8	-0,8
BRUTO INOZEMNI DUG, % BDP	88,4	81,9	74,2	81,3
NETO POZAJMLJIVANJE / ZADUŽIVANJE KONSOLIDIRANE OPĆE DRŽAVE, % BDP	0,8	0,2	0,3	-7,4

Izvor: DZS, HNB, MF

UVOD

Prošla, 2020. godina obilježena je pandemijom COVID-a i njenim negativnim utjecajem na globalno i hrvatsko gospodarstvo. Pandemija je imala snažan utjecaj na smanjivanje ukupne potražnje, smanjeni protok ljudi, roba i usluga, prekid lanaca opskrbe te pad sklonosti potrošnji, a time i na smanjivanje proizvodnje i pad globalne razmjene roba i usluga. Tako je zabilježen realan pad globalnog BDP-a od 4,4 posto, a smanjen je i BDP svih najvećih svjetskih gospodarstava osim kineskoga. Za usporedbu može se navesti da je u 2009. godini, godini najvećeg utjecaja protekle svjetske krize, globalni BDP smanjen za neznatnih 0,1 posto, što daje jasan orijentir intenziteta krize u prošloj godini.

U Hrvatskoj je zabilježen snažan pad BDP-a od 8,0 posto, jedan od najvećih među članicama EU-a. Najveći uzrok takvog pada bila je struktura gospodarstva u kojoj veliki udio zauzima turizam, odnosno znatan izravan i neizravan utjecaj turizma na stvaranje BDP-a. Po tome se Hrvatska nije razlikovala od sličnih članica EU-a, Italije, Španjolske, Grčke i Portugala, u kojima su također zabilježene visoke stope pada BDP-a, odnosno snažan negativan utjecaj realnog pada vrijednosti izvoza usluga na ukupan pad BDP-a. Tako struktura BDP-a za Hrvatsku pokazuje da se približno tri četvrtine ukupnog pada domaće i inozemne potražnje odnosilo na smanjenje izvoza usluga, u kojem daleko najveći udio imaju prihodi od turizma.

Hrvatsko gospodarstvo u 2020. godini, nažalost, nije obilježeno samo visokom stopom pada već i prekidom niza pozitivnih trendova koji su ga obilježavali u prethodnim godinama. Naime, protekle godine obilježene su prisutnošću dvaju različitih razdoblja – razdobljem od 2009. do 2014. godine obilježenim šestogodišnjim padom BDP-a, smanjivanjem industrijske proizvodnje i investicija, visokim stopama nezaposlenosti, visokim razinama javnog i vanjskog duga te udaljavanjem od prosječne razine razvijenosti EU-a te razdobljem koje je započelo 2014., ali se na podatke odrazilo od 2015. godine. To „pozitivno“ razdoblje obilježeno je umjereno visokim, ali stabilnim stopama rasta BDP-a, oporavkom industrijske proizvodnje i trgovine, snažnim rastom robnog izvoza, turističkih ostvarenja i investicija što je rezultiralo i pozitivnim trendovima na tržištu rada.

Takvi trendovi popraćeni su i drugim pozitivnim pokazateljima i pojedinim dobrim rezultatima vođene ekonomske politike. Prije svega došlo je do fiskalne konsolidacije koja je dovela do ostvarivanja suficita proračuna opće države tri godine za redom. To je omogućilo smanjivanje udjela javnog duga u BDP-u te smanjivanje iznosa vanjskog duga, pa je Hrvatska izašla iz procedure prekomjernoga proračunskog manjka Europske komisije, a potom i iz procedure prekomjernih makroekonomskih neravnoteža.

Nakon 2015. godine nastavljeno je i približavanje prosječnoj razini razvijenosti EU-a što je jedan od značajnijih i češće korištenih

pokazatelja trendova u gospodarstvu. Točnije, udio u tom prosjeku povećan je sa 60 posto u 2015. na rekordnih 65 posto u 2019. godini. Važno je napomenuti i kako su opisana pozitivna kretanja omogućila završetak pregovora o ulasku u europski tečajni mehanizam ERM II koji je nastupio sredinom 2020. godine. Na domaćem tržištu napravljeno je nekoliko krugova porezne reforme što je utjecalo i na znatniji rast neto plaća, značajno je povećan postotak korištenja raspoloživim sredstvima iz EU fondova, a nastavljena je i provedba drugih reformi radi stvaranja boljega poslovnog okružja. Zbog svega toga poboljšana je i percepcija Hrvatske u inozemstvu, odnosno kreditni rejting; točnije, Hrvatska se vratila u investicijski rang.

Ekonomska politika, odnosno njeni pojedini segmenti bili su važno obilježje i u protekloj godini. Naime, 2020. godina obilježena je provedbom niza mjera za očuvanje gospodarske aktivnosti, a posebno mjera za očuvanje radnih mjesta zbog kojih trendovi na tržištu rada nisu pratili snažan pad razine ukupne proizvodnje. Ukupno je od ožujka 2020. godine do sredine siječnja 2021. mjerama za očuvanje radnih mjesta očuvano 630.000 radnih mjesta, a mjere su pomogle 107.000 poduzeća. Za to je u promatranom razdoblju isplaćeno čak 8,25 milijardi kuna, odnosno uz otpis doprinosa izravna pomoć gospodarstvu iznosila je čak 12 milijardi kuna.

To je, naravno, imalo znatne negativne posljedice za državne financije i kretanje javnog duga, ali sličan se scenarij odigrao i u drugim zemljama i članicama EU-a, pa se unatoč tome takva kretanja nisu odrazila na poziciju Hrvatske ni na smanjivanje kreditnog rejtinga. Točnije, u travnju 2020. rejting-agencija Fitch zadržala je investicijski rejting i tek izmijenila pozitivne izgleda u stabilne, dok je u studenome rejting-agencija Moody's čak podigla kreditni rejting za jednu ocjenu, na korak do investicijskoga. Standard & Poor's tijekom 2020. godine nije mijenjao ni ocjenu ni izgleda za Hrvatsku.

Zbog toga treba vjerovati da će u ovoj i idućoj godini, uz suzbijanje pandemije, doći do snažnoga gospodarskog oporavka. Posljednje procjene predviđaju rast od 5,4 do gotovo 7,0 posto, što će znatno ovisiti o uspješnosti turističke sezone. Treba spomenuti i provedbu Nacionalnog plana otpornosti i oporavka koji se financira iz Mehanizma za oporavak i otpornost EU-a, a kojim je Hrvatska osigurala značajan iznos bespovratnih sredstava – 6,3 milijarde eura, što je oko 12 posto BDP-a. Ni jedna druga država EU-a nema tako veliki odnos između bespovratnih sredstava iz toga Mehanizma i BDP-a. Stoga se učinak provedbe Nacionalnog plana oporavka i otpornosti na rast BDP-a u iduće dvije godine procjenjuje na dodatnih 1,4 postotna boda u svakoj od tih godina. Dakle, velika je vjerojatnost da će se Hrvatska relativno brzo opravi od zbivanja u 2020. godini i nastaviti s približavanjem prosjeku EU-a, ali će takav scenarij znatno ovisiti o daljnjem tijeku pandemije te sposobnosti prilagodbe novonastaloj situaciji.

BRUTO DOMAĆI PROIZVOD

Kretanje globalnog, pa tako i hrvatskoga gospodarstva, u 2020. godini obilježeno je negativnim utjecajem pandemije COVID-a. Pandemija je dovela do „zatvaranja“ gospodarstava ili pojedinih aktivnosti, ograničila protok roba, usluga i ljudi te utjecala na znatno smanjivanje sklonosti potrošnji. Prema procjeni MMF-a, pad globalnoga gospodarstva iznosio je 4,4 posto, pri čemu je realni pad BDP-a zabilježen kod svih najvećih svjetskih gospodarstava osim Kine, koja je strogim mjerama relativno brzo stavila pandemiju pod kontrolu, a zadržala je i svoju poziciju najvećega globalnog izvoznika.

Pad BDP-a zabilježen je i na razini Europske unije, i to od čak 6,1 posto. Pritom je pad zabilježen kod svih članica osim kod Irske koja je, zahvaljujući prisutnosti velikih američkih farmaceutskih kompanija, ostvarila snažan rast izvoza farmaceutskih proizvoda (koji su i prije 2020. godine bili njen najzastupljeniji izvozni proizvod). Među ostalim članicama najveći je pad zabilježen kod članica koje je najviše pogodila pandemija te kod onih s najvećim udjelima turizma u ukupnom gospodarstvu. Među prvima se najviše isticala Italija, a među potonjima našle su se Grčka, Španjolska, Cipar, Malta, Portugal, ali i Hrvatska. Tako su i najveće stope pada od -10,8 posto i -8,9 posto zabilježene upravo u Španjolskoj i Italiji.

Potrošna struktura BDP-a detaljnije pokazuje da je najveći utjecaj na pad gospodarske aktivnosti većine članica imalo smanjivanje inozemne potražnje, odnosno pad vrijednosti izvoza roba i usluga. Točnije, kod čak 19 članica ova je kategorija potražnje zabilježila najveći pad u odnosu na 2019. godinu. Međutim, kada se robni izvoz i izvoz usluga promatraju zasebno, pokazuje se da je kod devet članica najviše smanjen izvoz usluga, kod 12 osobna potrošnja stanovništva, kod pet bruto investicije, a tek kod jedne robni izvoz. Dakle, pandemija je snažnije pogodila globalno tržište usluga negoli robnu razmjenu, a ponajprije turizam.

Hrvatska je, nažalost, bila jedna od zemalja, pa tako i članica EU-a, koje su snažnije pogođene takvim kretanjima, te je pad BDP-a iznosio visokih 8,0 posto i bio četvrti najveći među članicama. Zbog visokog udjela turizma u gospodarstvu, a njegov je kumulativni učinak Svjetsko vijeće za putovanje i turizam procijenilo na 25 posto BDP-a, realni pad vrijednosti izvoza usluga od 45,2 posto utjecao je na približno tri četvrtine pada ukupne domaće i inozemne potražnje. Osobna potrošnja stanovništva, koja pretežno ovisi o stanju na tržištu rada, kretanju neto plaća i drugih primitaka, raspoloživosti kredita i sklonosti potrošnji, istodobno je smanjena 6,2 posto, manje od krizne 2009. godine i manje od razine cijelog EU-a (-7,4 posto), investicije u fiksni kapital realno su smanjene 2,9 posto, robni izvoz tek 0,8 posto, a potrošnja države istodobno je realno povećana 3,4 posto.

Smanjivanje potražnje utjecalo je na smanjivanje domaće proizvodnje, ali i na smanjivanje vrijednosti uvoza roba i usluga (-13,8 posto). Pritom je daleko najveći utjecaj na pad ukupnog BDP-a imala grupa djelatnosti koja objedinjuje trgovinu na veliko i malo, prijevoz i skladištenje te smještaj gostiju, pripremu i usluživanje hrane. Bruto dodana vrijednost smanjena je i kod nekih drugih uslužnih djelatnosti, a umjeren pad BDV-a od 2,8 posto zabilježen je i kod industrijske proizvodnje. Pojedine djelatnosti ipak su i u prošloj godini rasle, pa se može izdvojiti rast proizvodnje primarnih djelatnosti, građevinarstva te informacija i komunikacija (oko četiri posto).

Negativan utjecaj pandemije COVID-a na gospodarstvo prisutan je na globalnoj razini

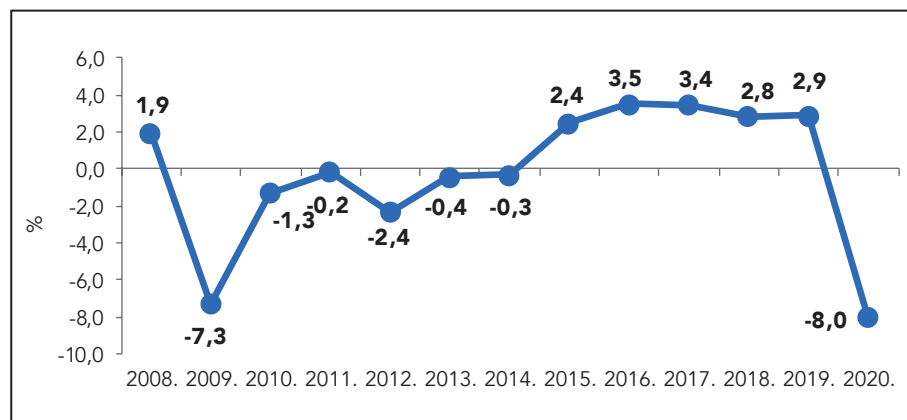
Pad BDP-a u 2020. godini zabilježen je kod svih članica EU-a osim kod Irske

Najveći utjecaj na pad BDP-a većine članica imala je smanjena vrijednost izvoza roba i usluga, uz poseban naglasak na izvoz usluga

Hrvatska je također najviše pogođena smanjenim izvozom usluga ili, konkretnije, smanjenim prihodima od turizma

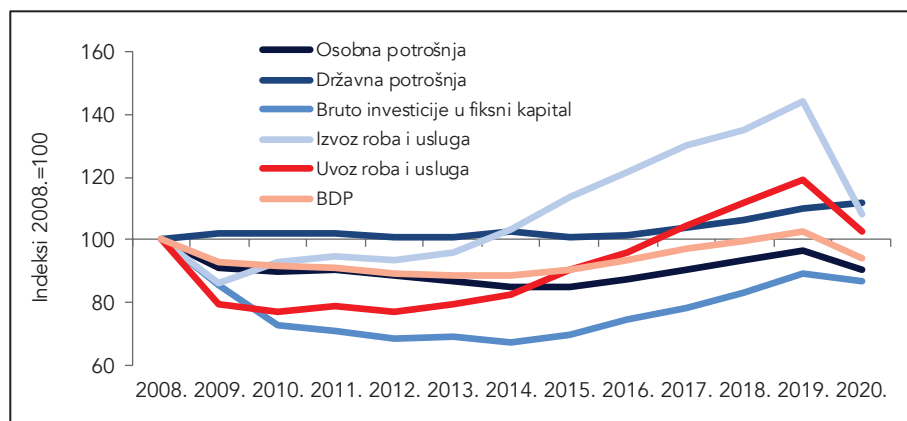
Uslužni sektor snažnije je pogođen krizom, dok je pad BDV-a industrije iznosio osjetno manjih 2,8 posto. Pojedine djelatnosti i u 2020. ostvarile su rast

REALNE STOPE RASTA BDP-a

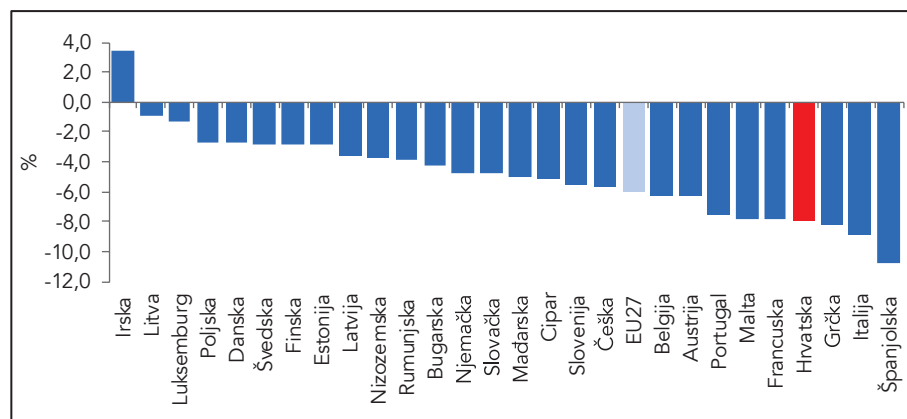
Izvor: DZS; obrada: HGK

REALNO KRETANJE BDP-a I KATEGORIJA POTRAŽNJE - indeksi 2008.=100 -

Izvor: DZS; obrada: HGK

KRETANJE BDP-a U ČLANICAMA EU27, 2020. GODINA - stope realnog rasta, % -

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

Pad globalne potražnje zabilježen u prošloj godini utjecao je na smanjivanje industrijske proizvodnje većine zemalja. Na razini EU-a industrijska je proizvodnja prema kalendarski prilagođenim indeksima bila 8,1 posto manja nego u prethodnoj godini, pri čemu je najveći pad zabilježen kod Italije, Francuske, Luksemburga i Njemačke (sve oko 11 posto). Struktura proizvodnje otkriva da su na razini EU-a, ali i većine članica, najpogođenije djelatnosti bile proizvodnja motornih vozila i dijelova, proizvodnja strojeva i uređaja, proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava te proizvodnja odjeće, kože i proizvoda od kože.

Za širu sliku ukupnih kretanja dovoljan je podatak da su godišnji rast proizvodnje na razini cijelog EU-a zabilježile samo dvije glavne djelatnosti NKD-a, odnosno proizvodnja farmaceutskih proizvoda te proizvodnja duhanskih proizvoda. Pad ukupne proizvodnje u velikoj je mjeri bio posljedica kretanja robnog izvoza jer je u 2020. godini nastupio pad vrijednosti ekstra EU izvoza za 9,4 posto (-200 milijardi eura) pri čemu je pad vrijednosti izvoza strojeva, uređaja i motornih vozila, čiji izvoz čini oko 40 posto ukupnog ekstra EU izvoza, smanjen za 12,9 posto odnosno za 112 milijardi eura.

Kretanje potražnje za industrijskim proizvodima dobro pokazuju i podaci o ostvarenom prometu/prodaji tvrtki u industriji. Prema tim podacima, promet prerađivačke industrije na domaćem tržištu smanjen je za 9,2 posto, a na inozemnom za 9,8 posto pri čemu se po visokim stopama pada najviše isticao pad prodaje naftnih derivata, motornih vozila, odjeće te kože i proizvoda od kože. Pritom je na promet naftnim derivatima znatno utjecao globalni pad cijene sirove nafte od približno 30 posto na godišnjoj razini.

U skladu s navedenim, Hrvatska je u 2020. godini prošla relativno dobro. Industrijska proizvodnja je prema izvornim indeksima smanjena 2,8 posto, a prema kalendarski prilagođenim 3,4 posto. Pritom su najveće izvorne stope pada zabilježene kod proizvodnje odjeće (-22,9 posto) i proizvodnje motornih vozila i dijelova (-20,5 posto), ali su zbog udjela u strukturi proizvodnje najveći negativan utjecaj na njeno kretanje imale smanjena proizvodnja pića, a potom odjeće, proizvoda od gume i plastike te vađenje sirove nafte i zemnog plina.

U Hrvatskoj je također kod većine djelatnosti zabilježen pad, ali je rast ipak zabilježen kod većeg broja nego na razini cijelog EU-a. Pri tome se najviše isticao rast u proizvodnji kemikalija i kemijskih proizvoda (11,3 posto) te u proizvodnji gotovih metalnih proizvoda (10,0 posto). Farmaceutska industrija nije se znatnije prilagodila potrebama u novonastaloj situaciji te je kod nje istodobno ostvaren tek blagi rast od 0,4 posto.

U konačnici relativno je mali pad industrijske proizvodnje omogućen niskim padom proizvodnje prehrambenih proizvoda koji u strukturi proizvodnje sudjeluju s gotovo 16 posto, navedenim rastom kemijske industrije i proizvodnje gotovih metalnih proizvoda koji zajedno čine oko 13 posto proizvodnje te rastom djelatnosti opskrbe električnom energijom, plinom i parom koji čine daljnjih 14 posto ukupne proizvodnje. Točnije, navedene djelatnosti čine oko 44 posto ukupne industrijske proizvodnje u RH. Tome je pridonio i tek neznatan pad ukupnoga robnog izvoza od 0,8 posto (u kunama), odnosno umjeren pad izvoza prerađivačke industrije od 5,5 posto.

Pandemija je negativno utjecala i na kretanje industrijske proizvodnje većine zemalja

Na razini EU-a pad za 8,1 posto

Znatno je smanjena vrijednost izvoza najznačajnijih industrijskih proizvoda EU-a

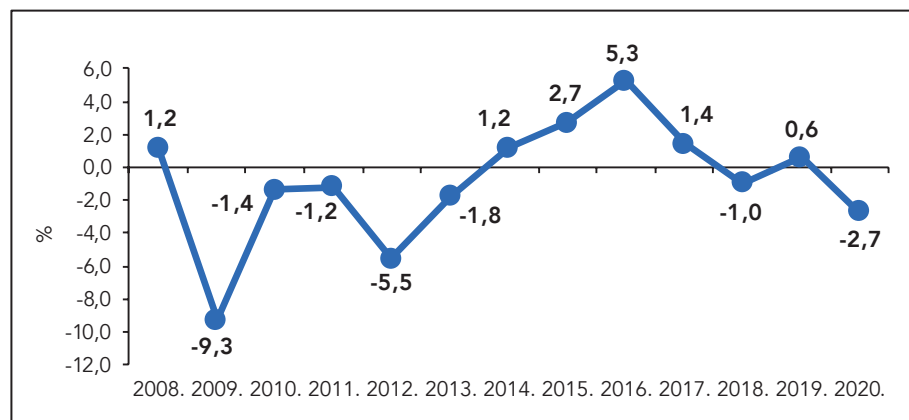
Najveći realan pad prometa proizvodima industrije zabilježila su motorna vozila i odjeća

U Hrvatskoj je industrijska proizvodnja smanjena 2,8 posto, na što je najviše utjecala smanjena proizvodnja pića

Najveći rast od 11,3 posto zabilježen je kod kemijske industrije

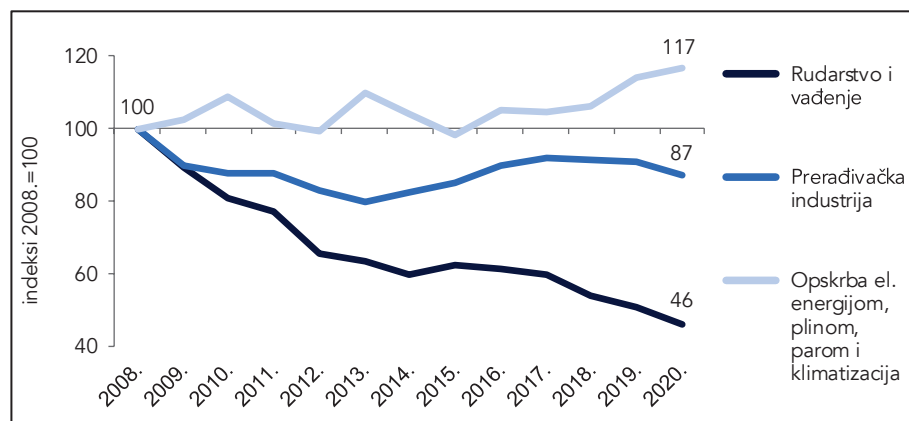
Niska stopa pada prehrambene industrije je značajno utjecala na ukupna kretanja industrije

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA - IZVORNI INDEKSI OBUJMA

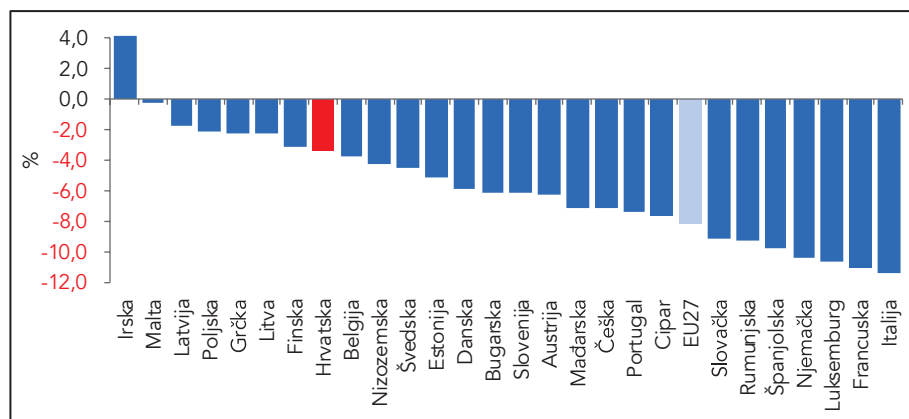
Izvor: DZS; obrada: HGK

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA - kalendarski prilagođeni indeksi, 2008=100 -

Izvor: DZS; izračun: HGK

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA PO ČLANICAMA EU27, 2020. GODINA - kalendarski prilagođene godišnje stope rasta, % -

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

TRGOVINA NA MALO

Zatvaranje gospodarstava i smanjena sklonost potrošnji, uobičajena u razdobljima krize, u prošloj su godini kod većine zemalja rezultirali smanjivanjem prometa u trgovini na malo. Pritom su zabilježene znatne razlike u kretanju trgovine određenim vrstama proizvoda, pa je tako pandemija utjecala i na povećanje prodaje nekih proizvoda, ponajprije farmaceutskih. Treba napomenuti i da je pandemija utjecala na rast internetske trgovine kao alternativnog načina kupovanja.

Podaci za Europsku uniju, uz napomenu da nisu dostupni za sve članice, pokazuju da je na razini EU-a i većine članica osjetnije pao promet u trgovini što je uzrokovano padom prodaje motornih vozila, goriva za motorna vozila i u nešto manjoj mjeri ostalih neprehrambenih proizvoda. Točnije, prema kalendarski prilagođenim indeksima trgovina na malo bez trgovine motornim vozilima na razini EU-a u 2020. godini nominalno je smanjena za 0,5 posto, dok je bez trgovine motornim vozilima i gorivima nominalno čak i povećana za 1,3 posto. Pritom je trgovina na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima povećana za 5,3 posto, dok je trgovina na malo neprehrambenim proizvodima (bez goriva) smanjena za 1,6 posto.

Detaljniji podaci Eurostata pokazuju da je prodaja motornih vozila u 2020. godini nominalno smanjena za 9,1 posto, a goriva za motorna vozila čak 21 posto. Podaci također pokazuju da je trgovina na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima smanjena u samo tri članice među kojima se našla i Hrvatska, da je u svim članicama zabilježen izražen pad prodaje tekstila, odjeće i obuće (-24,1 posto na razini EU-a) te da je trgovina na malo putem interneta ili kućnih narudžbi na razini EU-a povećana gotovo 26 posto, pri čemu je njen rast zabilježen u svih 20 članica za koje su objavljeni podaci.

U Hrvatskoj je ukupna trgovina na malo u 2020. godini prema kalendarski prilagođenim indeksima nominalno smanjena 6,3 posto, a realno 5,8 posto. Prema izvornim indeksima, koji prikazuju pad prometa neovisno o broju radnih dana, taj je pad bio nešto manji i iznosio je nominalno 6,0 posto, a realno 5,5 posto. Zabilježeni trendovi bili su slični onima na razini EU-a; trgovina na malo bez trgovine motornim vozilima smanjena je znatno manjih 3,8 posto, trgovina na malo osim trgovine gorivima 2,4 posto, a trgovina hranom, pićem i duhanskim proizvodima neznatnih 0,5 posto.

Kada se uzme u obzir struktura trgovine na malo po trgovačkim strukama, pokazuje se da je najveći utjecaj na ukupan pad prometa u prošloj godini imao pad trgovine motornim gorivima i mazivima od 17,8 posto te pad prometa u trgovini tekstilom, odjećom, obućom i kožnim proizvodima od čak 22,1 posto. U trgovini motornim vozilima, motociklima i njihovim dijelovima istodobno je zabilježen pad od 18,1 posto, ali je ona zbog nešto manjeg udjela u strukturi imala manji utjecaj na pad ukupnog prometa. S druge strane, najveći je pozitivan doprinos na kretanje ukupnog prometa imao promet u ljekarnama i prodavaonicama medicinskih, kozmetičkih i toaletnih proizvoda od 5,8 posto te trgovina na malo internetom ili poštom koja je u odnosu na prethodnu godinu nominalno povećana za 12,6 posto.

Kod Hrvatske se u kontekstu kretanja trgovine mora spomenuti znatna povezanost s turističkom sezonom, a u 2020. ostvareno je 58 posto manje noćenja stranih turista nego u prethodnoj godini.

U većini zemalja pao je promet u trgovini na malo, ali uz znatne razlike po pojedinim proizvodima

Najveći utjecaj na ukupan pad trgovine na razini EU-a imala je smanjena prodaja motornih vozila i goriva

Promet u trgovini na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima smanjen je u samo tri članice EU-a: Bugarskoj, Malti i Hrvatskoj

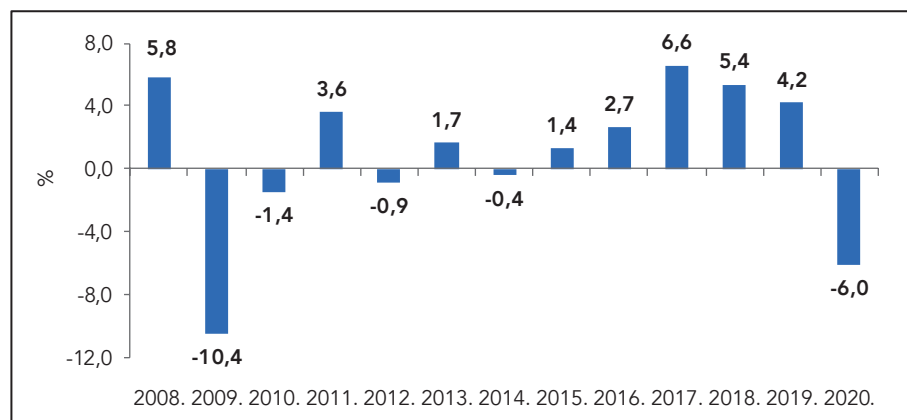
U Hrvatskoj je nominalan pad prometa u trgovini na malo iznosio 6,0 posto

Znatno je veći pad kod neprehrambenih nego kod prehrambenih proizvoda

Najveći negativan utjecaj na kretanje trgovine u 2020. imao je pad prodaje motornih goriva te odjeće, obuće i kožnih proizvoda

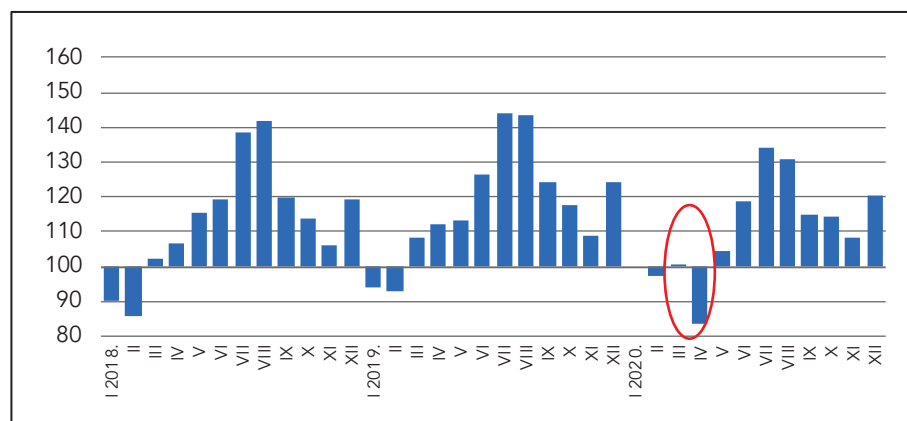
Turizam je znatno utjecao na kretanja trgovine

UKUPAN PROMET U TRGOVINI NA MALO
- izvorne nominalne godišnje stope rasta -

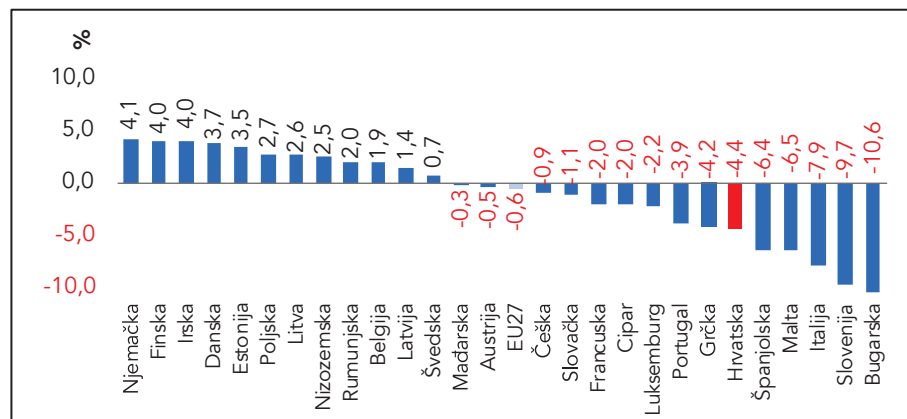
Izvor: DZS; obrada: HGK

REALAN PROMET U TRGOVINI NA MALO
- kalendarski prilagođeni realni indeksi, 2015.=100 -

Izvor: DZS; obrada: HGK

PROMET U TRGOVINI NA MALO BEZ MOTORNJIH VOZILA (G47)
- kalendarski prilagođene realne stope rasta -

Izvor: Eurostat; izračun: HGK

TURIZAM

U 2020. godini u turističkoj je djelatnosti zabilježena najsnažnija kriza ikad. Broj ostvarenih noćenja u komercijalnim objektima bio je najniži od 2000. godine, s godišnjim padom od čak 55,3 posto. Za usporedbu, godišnji je pad noćenja posljednji put zabilježen 2009. godine, a tada je iznosio tek 1,2 posto, a veći je zabilježen samo ratne 1991. godine (-80 posto). Pritom je znatno više podbacio inozemni od domaćega turizma, te je udio broja noćenja stranih turista pao s 92,2 posto (2019.) na 86,7 posto (2020.). U 2020. ostvareno je 7,0 milijuna dolazaka te 40,8 milijuna noćenja što je 36,8 posto dolazaka te 44,7 posto noćenja iz 2019. godine. Pritom su domaći turisti ostvarili 76,3 posto noćenja i 65,8 posto dolazaka, a inozemni samo 32 posto dolazaka i 42,0 posto noćenja iz 2019. godine. Od najznačajnijih emitivnih tržišta najveći relativni pad noćenja ostvarila je Ujedinjena Kraljevina (-86,2 posto), dok je najblaži pad imalo poljsko tržište (-25,7 posto).

Zbog izrazite sezonalnosti hrvatskoga turizma treći je kvartal u hrvatskome turizmu temeljni (tada se realizira oko 70 posto godišnjih turističkih noćenja i više od 60 posto godišnjega deviznog prihoda od turizma). Pritom su osobito značajni srpanj i kolovoz, a to su ujedno i mjeseci kada je inozemni turizam najdominantniji (ostvaruje se oko 70 posto godišnjih noćenja inozemnih turista, a omjer noćenja domaćih i stranih turista tada je najveći u korist inozemnih turista koji ostvare oko 15 puta više noćenja nego domaći turisti). Zbog poboljšavanja epidemiološke situacije, odnosno smanjenja restriktivnih epidemioloških mjera, godišnji je pad u trećem kvartalu bio blaži nego u drugome, no ipak znatan jer je ostvarena jedva polovina ukupnih noćenja iz istoga razdoblja prethodne godine. Pritom je znatno više pogođen inozemni od domaćega turizma. Broj noćenja domaćih turista u kolovozu bio je čak i viši nego prethodne godine u istome mjesecu, a u srpnju je pad iznosio samo 9,6 posto. To je i logično jer su inozemna turistička putovanja bila ograničena i nesigurna te je veći dio hrvatskih turista umjesto u inozemstvu ljetovao u Hrvatskoj. No, to je imalo manji značaj za hrvatski turizam koji je oslonjen na inozemnu potražnju. Naime, turizam je hrvatska najveća uslužna izvozna djelatnost (ostvaruje oko 70 posto ukupnog izvoza usluga) koja se ostvaruje na razini od oko petine vrijednosti BDP-a. Tako je u 2019. godini ostvaren na razini od 19,4 posto BDP-a, a u 2020. na razini od samo 9,8 posto, i to u okolnostima snažnog pada BDP-a. Naime, devizni prihod od turizma u 2020. ostvaren je na razini od samo 4,8 milijardi eura, 54,3 posto manje nego 2019. godine te je ujedno apsolutno najniži od 2004. godine.

Zdravstvena kriza snažno je pogodila turistički sektor u cijelome svijetu, pa i u EU. Sve su članice EU-a ostvarile pad broja turističkih noćenja, najmanji je pad realiziran kod Nizozemske (-30,2 posto), a najveći kod Cipra (-77,7 posto), Grčke (72,7 posto), Malte (70,3 posto), Španjolske (69,4 posto) i Portugala (61 posto). Hrvatska je imala niži pad, tj. povoljniju poziciju u odnosu na svoje mediteranske konkurente unutar EU-a (osim Italije) jer je ipak uspjela ostvariti manji pad inozemnih turista (imala je treći najniži pad inozemnih turista među članicama).

*Snažna kriza u
turizmu*

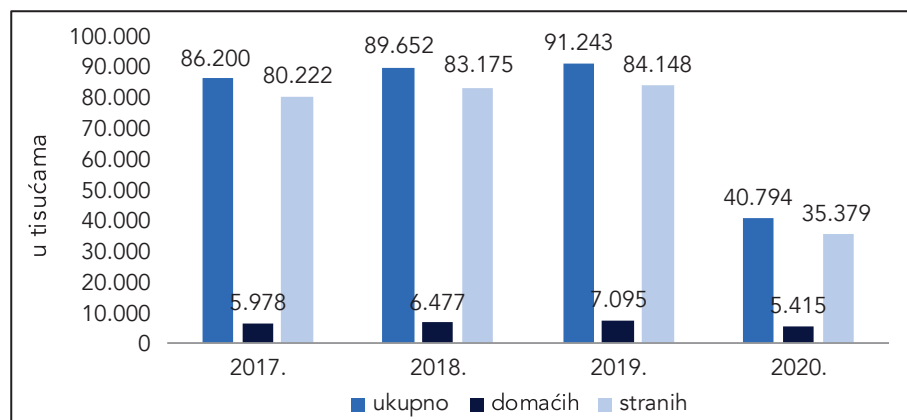
*Velik podbačaj
inozemnog
turizma*

*Devizni prihod pao
je za 54,3 posto
te je bio najniži od
2004. godine*

*Sve članice EU-a
ostvarile su pad
broja turističkih
noćenja*

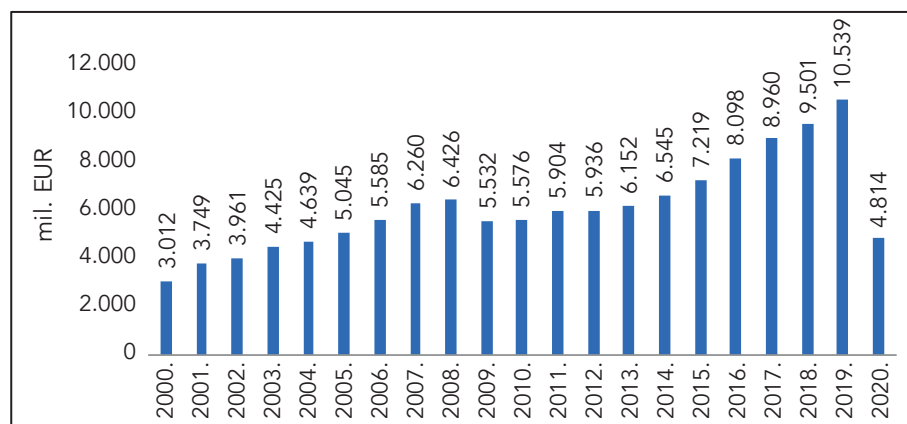
*Hrvatska je
imala manji
pad od svojih
mediteranskih
konkurenata*

TURISTIČKA NOĆENJA U KOMERCIJALNOM SMJEŠTAJU

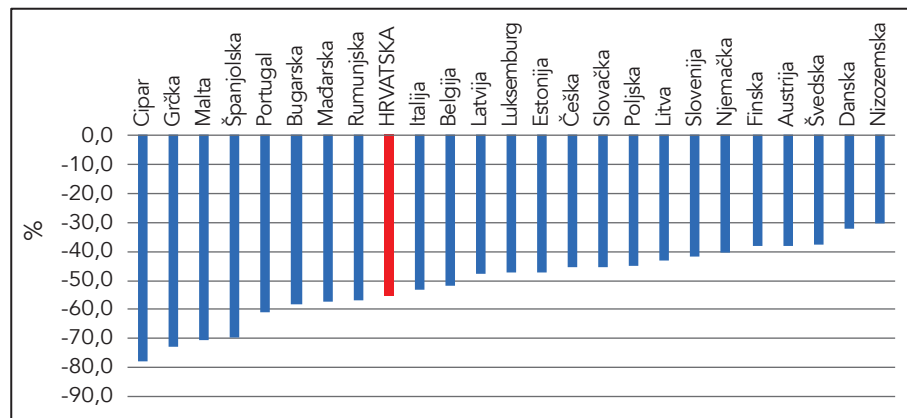

Izvor: DZS; obrada: HGK

DEVIZNI PRIHOD OD TURIZMA

Izvor: HNB; obrada: HGK

TURISTIČKA NOĆENJA U KOMERCIJALNOM SMJEŠTAJU,
STOPE PROMJENE 2020. / 2019.

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

GRAĐEVINARSTVO

Građevinarstvo je u 2020. godini bila manje pogođena djelatnost u kontekstu uvjeta poslovanja u vrijeme pandemije, a njenu je aktivnost podigla okolnost velikih potresa u Zagrebu i na području Banije. To pokazuju podaci o ostvarenjima bruto dodane vrijednosti (BDV) pojedinih djelatnosti prema kojima je građevinarstvo u 2020. ostvarilo najveći rast bruto dodane vrijednosti (4,1 posto realno), iako je on bio upola sporiji nego prethodne godine (8,0 posto). Kako je građevinarstvo bilo samo jedna od triju djelatnosti u kojima je uopće bio zabilježen rast BDV-a (uz poljoprivredu te informacije i komunikacije), njegov udio u ukupnome BDV-u porastao je na 6,3 posto, najviše od 2009. godine.

Ipak, sveukupne negativne okolnosti utjecale su i na građevinsku aktivnost negativno u 2020. godini, što pokazuje usporeenje njena rasta u odnosu na prethodne godine. Prema sezonski i kalendarski prilagođenim indeksima, godišnji je rast obujma građevinskih radova u 2020. iznosio 3,9 posto što je više nego upola manje od dinamike rasta u 2019. (8,2 posto).

Prema izvornim podacima, prosječan godišnji rast u 2020. godine iznosio je 4,4 posto te je bio najniži od 2017. U odnosu na dinamiku rasta iz 2019. godine, rast je bio usporeniji za 3,9 postotnih bodova. Dinamika rasta više se usporila kod izgradnje zgrada (koja je iznosila 3,6 posto) nego kod izgradnje ostalih građevina (koja je iznosila 5,6 posto).

Usporeenje aktivnosti djelatnosti građevinarstva vidljivo je i u podacima o izdanim građevinskim dozvolama. U 2020. izdane su 9.403 građevinske dozvole s predviđenom vrijednošću radova od 28,1 milijarde kuna, što je znatno manje nego prethodne godine (5,3 posto manje dozvola s 23,9 posto nižom vrijednošću radova). Veći je pad zabilježen kod dozvola za izgradnju ostalih građevina (7,9 posto manji broj dozvola s 47,2 posto nižom vrijednošću radova) nego kod zgrada (4,8 posto manje dozvola s 4,8 posto nižom vrijednošću radova).

U građevinarstvu je, prema administrativnim podacima, u 2020. godini bilo 121.975 zaposlenih od čega 100.093 u pravnim osobama te 21.882 u obrtu. U odnosu na godinu prije to je bilo 6,1 posto više, prema čemu je ova djelatnost, od malobrojnih koje su uopće ostvarile rast, zabilježila najviši godišnji rast broja zaposlenih. Time je ujedno i udio zaposlenih u građevinarstvu u ukupno zaposlenima bio najviši do sada te je iznosio 7,9 posto.

Uz zaposlenost, nastavile su rasti i plaće u građevinarstvu – prosječna je isplaćena neto plaća u pravnim osobama iznosila 5.505 kuna te je bila viša za 2,0 posto nego 2019. godine. U odnosu na prosječnu neto plaću isplaćenu u pravnim osobama u RH, plaće u građevinarstvu bile su niže za 18,6 posto.

Građevinarstvo je među manje pogođenim djelatnostima

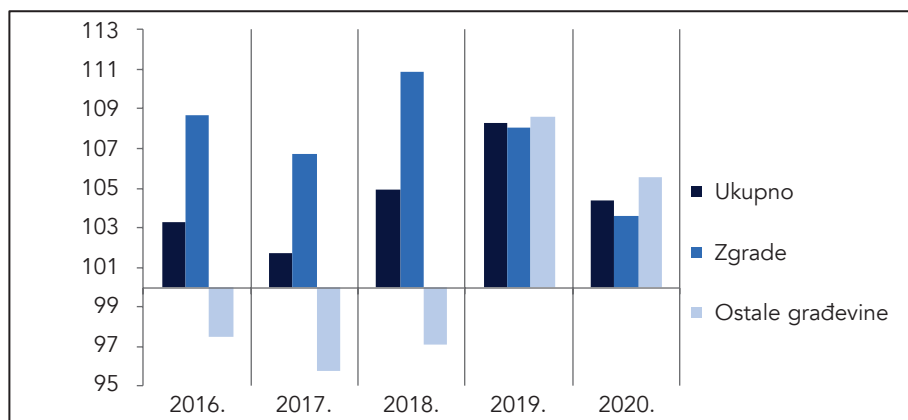
Usporeenje rasta – najsporiji rast od 2017.

Veće usporeenje rasta kod izgradnje zgrada nego ostalih građevina

Manje izdanih građevinskih dozvola

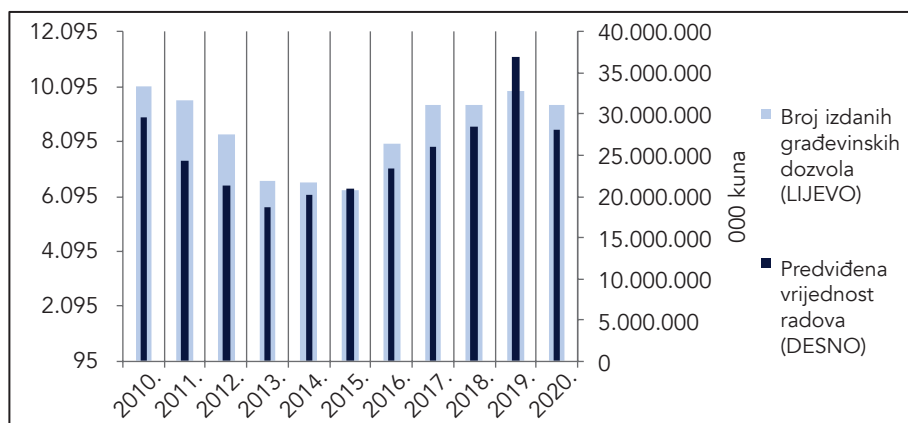
Rast broja zaposlenih i plaća

IZVORNI INDEKSI OBUJMA GRAĐEVINSKIH RADOVA, g/g

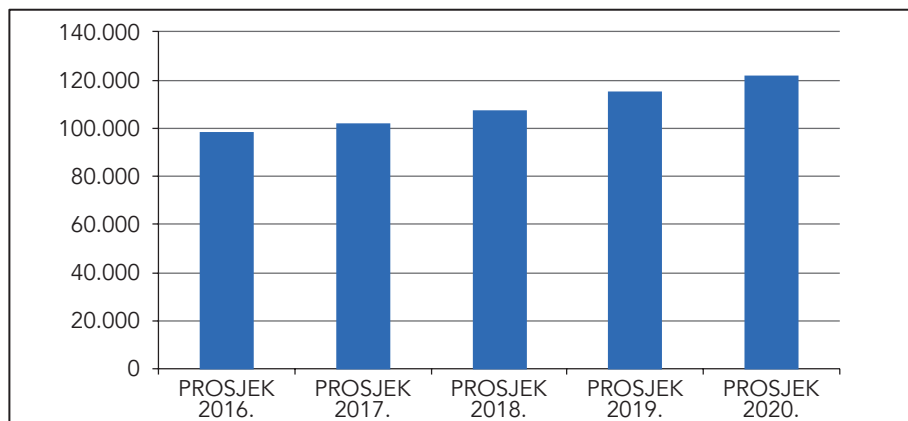
Izvor: DZS; obrada: HGK

GRAĐEVINSKE DOZVOLE

Izvor: DZS; obrada: HGK

BROJ ZAPOSLENIH U GRAĐEVINARSTVU

Izvor: DZS; obrada: HGK

POTROŠAČKE CIJENE

I prije specifične krize 2020. godine, koja je poremetila i stranu ponude i stranu potražnje, inflacija potrošačkih cijena bila je relativno niska i bez većih oscilacija. U proteklih je 10 godina raspon prosječne godišnje inflacije potrošačkih cijena iznosio 4,5 postotnih bodova (od najnižih -1,1 posto 2016. godine do najviših 3,4 posto 2012. godine). U izvanrednim gospodarskim okolnostima 2020. godine, inflacija potrošačkih cijena nije slijedila snažan pad osobne potrošnje (potražnje). Naime, pad gospodarske aktivnosti bio je izvanredno snažan (8,0 posto), promet u trgovini na malo pao je za 5,8 posto, potrošnja kućanstava za 6,2 posto, a godišnji rast potrošačkih cijena ostao je ipak u pozitivnoj zoni, iako minimalno. Naime, prosječna je inflacija ostvarena na razini od 0,1 posto što je samo 0,7 postotnih bodova manje nego 2019. godine, iako je, usporedno sa zdravstvenom krizom, u većem dijelu godine vidljivo deflacijsko kretanje potrošačkih cijena. Štoviše, u svim je mjesecima od travnja do prosinca ostvaren godišnji pad cijena (osim rujna kada su cijene stagnirale), a godišnja je inflacija u cijelome tom razdoblju iznosila -0,2 posto. Takav blagi pad tijekom devet mjeseci nije bio dovoljan da anulira rast u prva tri mjeseca (1,4 posto), te je prosječni godišnji rast potrošačkih cijena u cijeloj 2020. godini ostao u zoni rasta (0,1 posto).

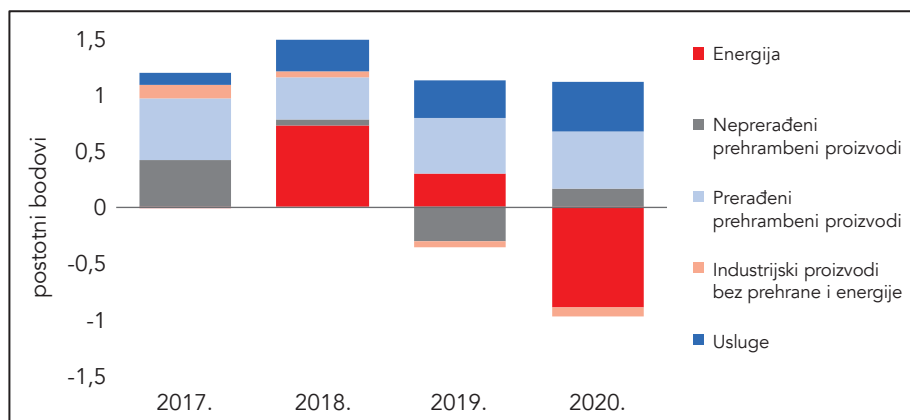
Osnovni deflatorni pritisci u 2020. godini proizlazili su iz cijena naftnih derivata, odnosno pada globalnih cijena nafte koji se prelio na domaće tržište, dok su inflatorni pritisci proizlazili iz cijena hrane i usluga. Među uslugama po rastu cijena izdvajaju se usluge frizerskih salona, poštanske usluge, usluge sporta i rekreacije, ali i ugostiteljske usluge (koje su se suočile s većim padom prometa i potražnje). Mali utjecaj velikog pada potrošnje na potrošačke cijene pokazuje i temeljna inflacija koja je bila viša od ukupne inflacije te jednaka kao i prethodne godine (1,0 posto). To se može objasniti time da usporenje potražnje nije bilo povezano uz raspoloživi dohodak nego uz fizičko ograničenje potrošnje (zabrana rada dijela trgovina u proljeće, ograničenje broja kupaca te zdravstveni aspekt) te nisku razinu potrošačkoga optimizma i veću sklonost štednji nego potrošnji zbog neizvjesne kratkoročne budućnosti. Naime, iako je snažno pala ekonomska aktivnost, zaposlenost nije drastičnije pala zbog mjera Vlade za očuvanje radnih mjesta, kao ni prosječna plaća koja je realno porasla za 2,6 posto.

Ovakva kretanja potrošačkih cijena bila su slična kod svih članica EU-a, te je prosjek Unije ostvaren na razini od 0,7 posto, što je bilo 0,7 postotnih bodova niže nego prethodne godine te najniže od 2016. godine.

Inflacija potrošačkih cijena nije slijedila snažan pad osobne potrošnje

Pad cijena naftnih derivata pod utjecajem uvoznih cijena

Rast cijena hrane i usluga

DOPRINOS KOMPONENTATA GODIŠNJEM INDEKSU
POTROŠAČKIH CIJENA

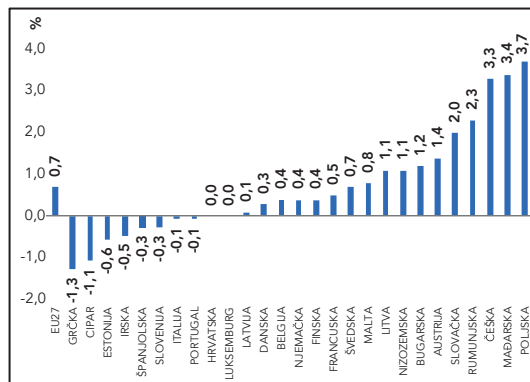
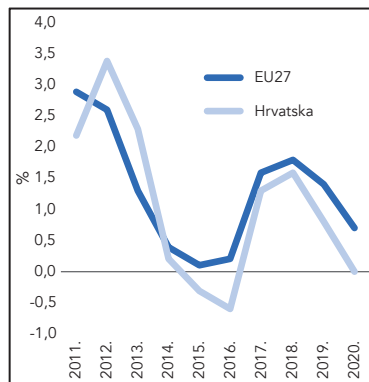
Izvor: DZS; izračun: HGK

STOPA PROMJENE POTROŠAČKIH CIJENA, PROSJEK 2020. / 2019., %

Indeks potrošačkih cijena – ukupno	0,1
Alkoholna pića i duhan	3,6
Razna dobra i usluge	1,9
Hrana i bezalkoholna pića	1,9
Restorani i hoteli*	1,4
Komunikacija	1,4
Zdravlje	1,2
Pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje kućanstva	0,3
Rekreacija i kultura	0,2
Obrazovanje	-0,4
Odjeća i obuća	-0,7
Stanovanje, voda, električna energija, plin i ostala goriva	-1,0
Prijevoz	-4,4
Dobra	-0,4
Usluge	1,7

Izvor: DZS; izračun: HGK

*Niska pouzdanost (udio imputiranih cijena > 50%)

HARMONIZIRANI INDEKS POTROŠAČKIH
CIJENA U 2020. GODINI, GODIŠNJA
STOPA PROMJENE (%)KRETANJA INFLACIJE U
EU27 I HRVATSKOJ- prosječne godišnje stope
promjene HICP-a -

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

TRŽIŠTE RADA

U okolnostima pada gospodarske aktivnosti za snažnih 8,0 posto, logično se trebao dogoditi snažniji poremećaj na tržištu rada. No, zbog opredjeljenja za politiku očuvanja radnih mjesta (za koju su se opredijelile i sve ostale članice EU-a), ipak se nisu dogodili veći poremećaji. Naime, Vlada je već krajem ožujka uvela mjere subvencioniranja plaća, koje su dopunjavane i trajale do kraja godine te se produžile i na 2021. Broj zaposlenih koji su bili obuhvaćeni mjerama očuvanja radnih mjesta varirao je po mjesecima, a najviše ih je bilo od ožujka do svibnja (prema podacima HZZ-a između 500.000 i 600.000) što je bilo otprilike na razini trećine svih zaposlenih. Kako se dio gospodarskih aktivnosti ipak reaktivirao nakon svibnja, broj korisnika je u sljedećim mjesecima bio znatno niži te je na kraju godine iznosio 158.000 (oko 10 posto ukupno zaposlenih).

Statistički podaci pokazuju da su mjere ublažile veću krizu na tržištu rada: broj osiguranika mirovinskoga osiguranja pao je za 1,2 posto, odnosno za 17.900, a administrativni broj zaposlenih za 0,7 posto odnosno za 11.200, dok je broj nezaposlenih porastao za 22.200 (17,2 posto). Zbog toga se ni odnos broja osiguranika i umirovljenika nije znatnije pogoršao (pao je s 1 : 1,26 na 1 : 1,24) te je ostao povoljniji nego 2018. godine.

U takvim okolnostima, potražnja za radom očekivano je bila vrlo slaba: poslodavci su putem HZZ-a tražili 164.760 radnika što je bilo 26,5 posto manje nego prethodne godine. Osobito snažno smanjenje potražnje za radom bilo je od travnja do lipnja (kada je potražnja pala za oko 60 posto), no tijekom ljeta osobito, ali i krajem godine, pad potražnje bio je znatno blaži (od rujna do prosinca pad je iznosio oko 15 posto).

Iako je ponuda poslova bila slaba u prosjeku, neki su se gospodarski sektori ipak istaknuli u krizi te su povećali zaposlenost. No, riječ je primarno o djelatnostima koje su i posljednjih godina imale najdinamičniji rast zapošljavanja, najviše građevinarstvo (6,1 posto) te IKT sektor (5,3 posto). Na suprotnoj strani, sektor koji je najviše smanjio broj zaposlenih jest turistički (-13,7 posto) zbog izostanka uobičajeno većeg zapošljavanja tijekom sezone.

Zbog politike očuvanja radnih mjesta ni u drugim članicama EU-a nisu zabilježeni veći poremećaji na tržištu rada, pa je prosječna stopa nezaposlenosti povećana za tek 0,4 postotna boda te je ostala niža nego 2018. godine. Hrvatska je pritom imala desetu najvišu stopu, koja je bila 0,4 postotna boda iznad prosjeka EU-a (2019. godine bila je 0,1 postotni bod ispod prosjeka EU-a).

*Mjere očuvanja
radnih mjesta
spriječile su veći
pad zaposlenosti*

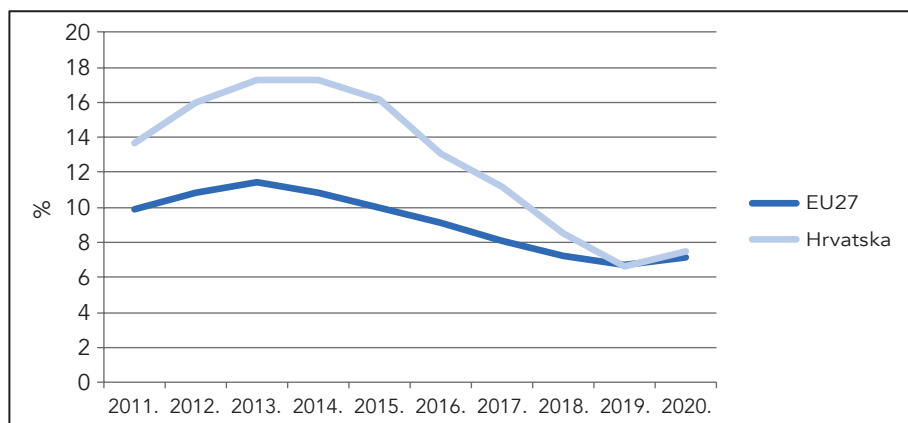
*Broj zaposlenih
pao je za samo 0,7
posto*

*Građevinarstvo
i sektor IKT-a
povećali su broj
zaposlenih*

*Najveći pad
zaposlenosti
u turističkom
sektoru*

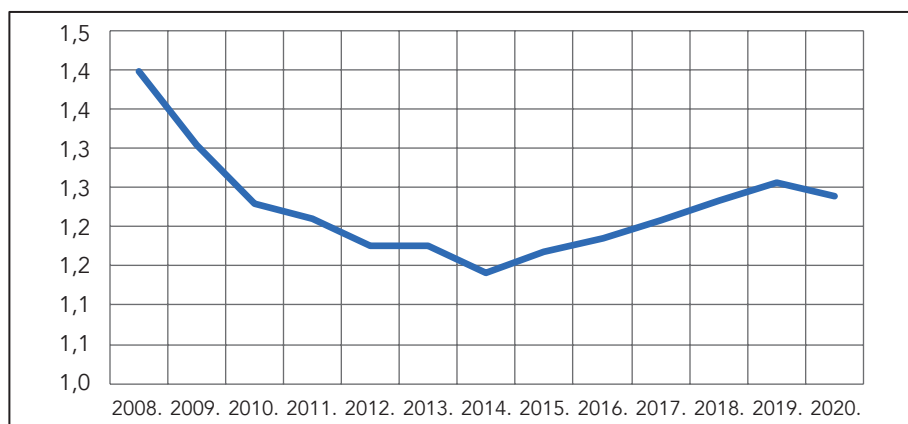
*Stopa
nezaposlenosti
0,4 postotna boda
iznad prosjeka
EU-a*

STOPE NEZAPOSLENOSTI

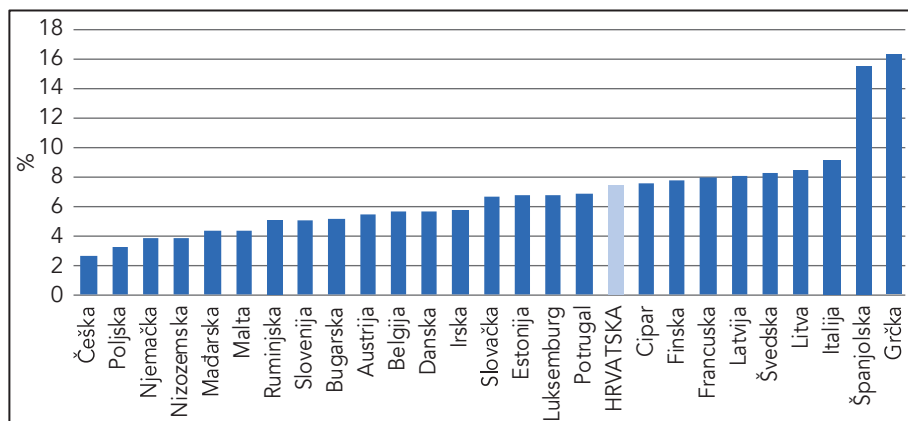
Izvor: Eurostat; obrada: HGK

ODNOS OSIGURANICI / UMIROVLJENICI

Izvor: HZMO; obrada: HGK

STOPA NEZAPOSLENOSTI U ČLANICAMA EU U 2020. GODINI

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

PLAĆE

Primarno zbog promjena u oporezivanju dohotka (povećanje osobnog odbitka na 4.000 kuna) te povećanja bruto minimalne plaće (s 3.750 na 4.062,51 kunu), a unatoč smanjenju gospodarske aktivnosti i zaposlenosti, prosječne plaće nastavile su rasti sedmu uzastopnu godinu. Prosječna neto plaća u pravnim je osobama iznosila 6.763 kune, 2,6 posto realno viša nego godinu prije, čime je zadržana dinamika rasta iz prethodne godine. Prosječna bruto plaća po zaposlenome u pravnim je osobama iznosila 9.216 kuna te je bila realno viša za 2,4 posto, čime je rasla nešto sporije nego prethodne godine (3,0 posto).

Medijalna neto plaća bila je niža od prosječne plaće za 15,2 posto te je iznosila 5.735 kuna. U odnosu na prethodnu godinu, nominalni rast medijalne neto plaće iznosio je 2,8 posto (za 157 kuna).

Najviše prosječne neto plaće u 2020. godini na razinama odjeljaka NKD-a, isplaćene su u djelatnosti proizvodnje koksa i rafiniranih naftnih proizvoda (10.911 kuna), dok su najniže bile u zaštitnim i istražnim djelatnostima (4.428 kuna). Na razinama područja NKD-a najviše plaće isplaćene su u financijskim djelatnostima (9.329 kuna) te informacijama i komunikacijama (9.004 kune).

Na razini područja NKD-a, prosječne mjesečne neto plaće po zaposlenom u 2020. najviše su porasle u djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (7,9 posto), javnoj upravi i obrani (5,1 posto), obrazovanju (4,1 posto) te informacijama i komunikacijama (4,1 posto). S druge strane, samo je u nekoliko djelatnosti zabilježen pad, najsnažniji u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (-5,2 posto). Kada se djelatnosti promatraju na razini odjeljaka, najveći rast zabilježen je kod popravaka i instaliranja strojeva i opreme (17,9 posto) te zdravstvene zaštite (8,6 posto), a najveći pad u proizvodnji računala te elektroničkih i optičkih proizvoda (-25,6 posto).

Od 19 djelatnosti, u njih 11 zabilježene su prosječne plaće niže od prosjeka RH. Najveći zaostatak za prosječnom plaćom RH zabilježen je kod administrativnih i pomoćnih uslužnih djelatnosti (23,3 posto ispod prosjeka) i djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (22,5 posto ispod prosjeka). S druge strane, prosječna plaća u financijskim djelatnostima bila je 37,9 posto, a u djelatnosti informacija i komunikacija 33,1 posto viša od prosjeka RH.

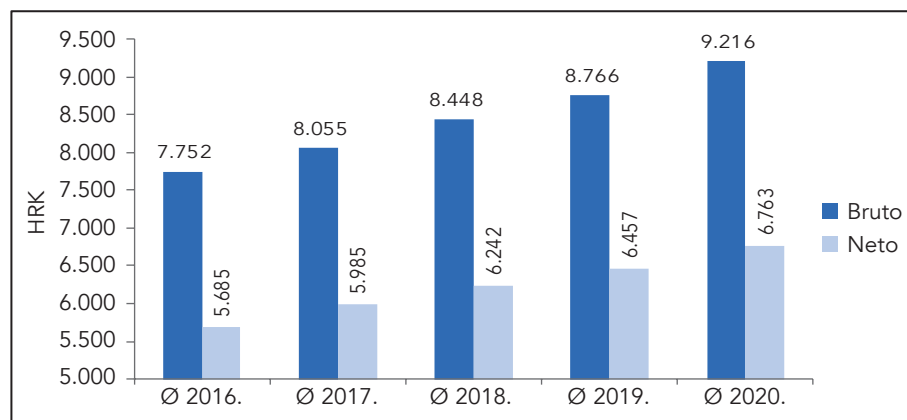
Nastavljen je rast plaća sedmu uzastopnu godinu, primarno zbog poreznih promjena

Medijalna neto plaća iznosila je 5.735 kuna, a prosječna neto plaća 6.763 kune

Najveći rast u djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi

Od malobrojnih djelatnosti koje su zabilježile pad plaća, najveći jest u djelatnosti smještaja te pripreme i usluživanja hrane

PROSJEČNA ISPLAĆENA BRUTO I NETO PLAĆA PO ZAPOSLENOM

Izvor: DZS; obrada: HGK

Područja NKD-a	PROSJEČNA ISPLAĆENA NETO PLAĆA U 2020., u kunama	Nominalna stopa promjene 2020. / 2019. (%)
K Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	9.329	2,0
J Informacije i komunikacije	9.004	4,1
D Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	8.814	3,2
Q Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	8.195	7,9
O Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	7.996	5,1
B Rudarstvo i vađenje	7.824	-4,8
M Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	7.409	1,5
P Obrazovanje	7.285	4,1
H Prijevoz i skladištenje	6.541	0,4
R Umjetnost, zabava i rekreacija	6.261	0,4
C Prerađivačka industrija	6.239	2,5
L Poslovanje nekretninama	6.211	1,4
E Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	6.190	1,5
G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla	6.053	1,5
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	5.886	1,9
S Ostale uslužne djelatnosti	5.541	-2,3
F Građevinarstvo	5.505	2,0
I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	5.240	-5,2
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	5.188	-0,2
Ukupno pravne osobe	6.763	2,7

Izvor: DZS; obrada: HGK

Plavom bojom su označena područja djelatnosti koja imaju plaće ispod prosjeka RH.

VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA

Negativan utjecaj pandemije COVID-a na robnu razmjenu bio je u 2020. snažno vidljiv na globalnoj razini. Pandemija je rezultirala otežanim tokovima ljudi i roba, smanjivanjem potražnje te padom globalnih cijena, pa su se kod većine zemalja smanjile vrijednosti izvoza i uvoza na godišnjoj razini. Prema podacima Eurostata, samo su dvije članice na razini EU-a, Irska i Latvija, zabilježile rast vrijednosti izvoza u odnosu na 2019. godinu, dok se kod osam članica njegov pad kretao na razini višoj od 10 posto.

Hrvatska je u usporedbi s ostalim članicama prošla relativno dobro, po zabilježenom padu vrijednosti u eurima od 2,1 posto (u kunama je izvoz smanjen tek 0,7 posto) bila je treća nakon Poljske i Estonije, a po smanjenju vrijednosti uvoza od 8,3 posto (u kunama 6,9 posto) približno na sredini ljestvice članica. S obzirom na takva kretanja Hrvatska se našla među većinom članica čiji je robni saldo poboljšán u odnosu na prethodnu godinu, bilo da se radilo o povećanju suficita ili smanjenju deficita, dok su s druge strane najviše izgubile Njemačka, čiji je robni suficit smanjen s 228 milijardi eura u 2019. na 183 milijarde eura te Francuska čiji je robni deficit povećán za osam milijardi eura.

Ni Hrvatska ipak nije izbjegla posljedice osjetnog pada globalne potražnje ili, konkretnije, pada potražnje na najznačajnijim tržištima. Stoga je vrijednost izvoza proizvoda prerađivačke industrije u eurima smanjena za 6,8 posto, pri čemu je najveći pad zabilježen kod proizvodnje naftnih derivata, motornih vozila i njihovih dijelova, ostalih prijevoznih sredstava, koje u najvećoj mjeri čine brodovi i ostala plovila te odjeće. Međutim, taj je pad u većoj mjeri nadoknađen povećanjem izvoza djelatnosti rudarstva i vađenja te proizvoda primarnih djelatnosti. Izvoz rudarstva i vađenja povećán je pod utjecajem znatnog povećanja izvoza sirove nafte u Mađarsku. Točnije, u 2019. godini prema toj susjednoj zemlji izvezeno je sirove nafte u vrijednosti od 65 milijuna eura, a prošle godine u vrijednosti od čak 557 milijuna eura, i to uz pad prosječne cijene sirove nafte na globalnoj razini od približno 33 posto.

Izvoz pojedinih djelatnosti prerađivačke industrije i u prošloj godini bilježio je značajniji rast. Tako je najviše povećána vrijednost izvoza električne opreme, gotovih metalnih proizvoda te proizvoda prehrambene industrije. U godini u kojoj je globalnu robnu razmjenu iz jasnih razloga obilježila povećána trgovina farmaceutskim proizvodima, izvoz ove vrste proizvoda povećán je za skromnih 1,8 posto ili dvadesetak milijuna eura, ali su ipak bili među proizvodima sa snažnijim pozitivnim utjecajem na ukupno kretanje izvoza.

Promatrano po tržištima, izvoz prema EU tržištu uključujući i Ujedinjenu Kraljevinu, premda je ta zemlja početkom veljače izašla iz EU-a, ostao je na gotovo istoj razini, dok je prema trećim zemljama smanjen za 6,5 posto. Pojedinačno je najveći pad vrijednosti izvoza zabilježen prema Italiji, BiH i Malti, dok je najveći rast zabilježen kod Mađarske i Luksemburga te kod Kanade i SAD-a; prema Luksemburgu i Kanadi zbog izvoza plovila, a prema SAD-u pod utjecajem izvoza naoružanja.

Vrijednost uvoza istodobno je najviše smanjena zbog smanjenog uvoza motornih vozila i dijelova, naftnih derivata i sirove nafte, dok je, očekivano najviše, za 23,5 posto ili 320,7 milijuna eura povećán uvoz farmaceutskih proizvoda i pripravaka.

Pad vrijednosti globalne robne razmjene

Samo dvije članice EU-a u 2020. povećale su izvoz

Hrvatska je bila među članicama čiji je izvoz najmanje smanjen

Bila je i među članicama čiji je saldo robne razmjene u 2020. poboljšán

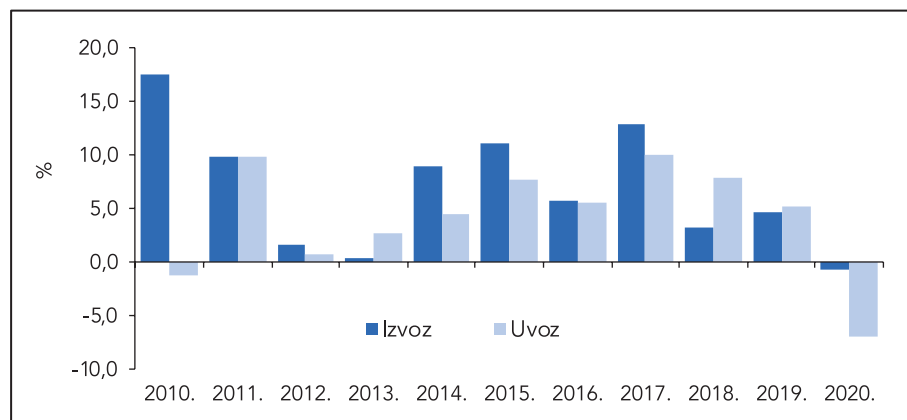
Smanjen je izvoz prerađivačke industrije, ali je istodobno povećán izvoz sirove nafte te proizvoda primarnih djelatnosti

Najveći rast izvoza među djelatnostima prerađivačke industrije ostvaren je kod električne opreme

Izvoz prema EU tržištu ostao je gotovo na razini 2019., ali je prema trećim tržištima smanjen 6,5 posto

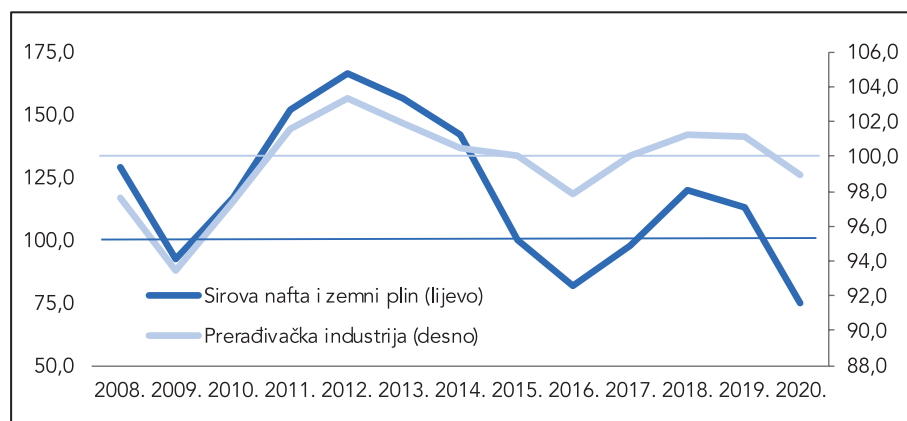
Pad uvoza pod utjecajem smanjivanja domaće potražnje i izvoza

STOPE RASTA ROBNOG IZVOZA I UVOZA U KUNAMA PO GODINAMA

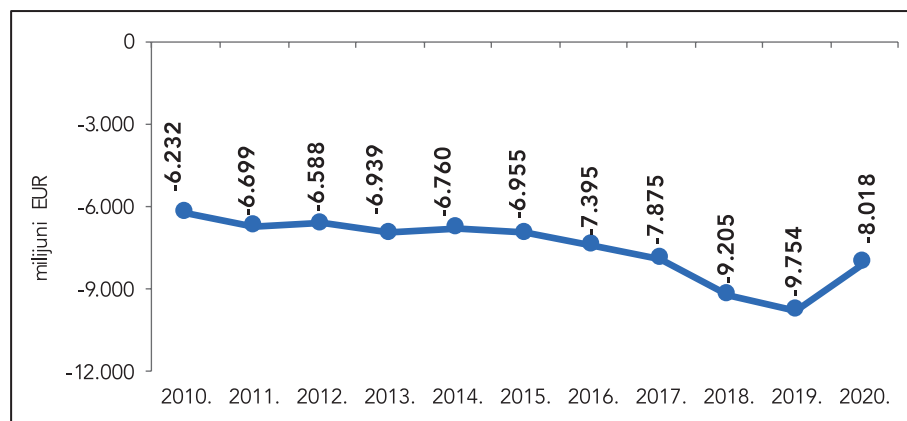
Izvor: DZS; obrada: HGK

INDEKSI UVOZNIH CIJENA SIROVE NAFTE, PLINA I PROIZVODA PRERAĐIVAČKE INDUSTRIJE ZA EUROZONU - 2015.=100 -

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

DEFICIT ROBNE RAZMJENE S INOZEMSTVOM

Izvor: DZS; obrada: HGK

PLATNA BILANCA

U razmjeni roba, usluga i kapitala s inozemstvom Hrvatska je od 2014. do 2020. godine ostvarivala suficit – u tekućim transakcijama od najmanje 0,3 do najviše 3,4 posto vrijednosti BDP-a, a zajedno u tekućim i kapitalnim transakcijama od najmanje 0,7 do najviše 4,9 posto BDP-a. Poremećaji nastali u izvanrednim okolnostima pandemije ogledali su se u pogoršanju na računu tekućih transakcija platne bilance. Tako je niz od šest godina suficita u tekućim transakcijama prekinut u 2020. godini te je ostvaren deficit u iznosu od 379 milijuna eura (0,8 posto BDP-a). Ovakav poremećaj na tekućem računu bio je primarno odraz kretanja u razmjeni usluga od putovanja, što pokazuje širinu volumena turizma u hrvatskome gospodarstvu. Naime, kako se od ukupne razmjene usluga oko 70 posto ostvaruje pri razmjeni usluga u sferi putovanja odnosno turizma, snažan pad prihoda od inozemnog turizma bio je ključan pri definiranju deficita na tekućem računu. Vrijednost prihoda od turizma bila je više nego upola niža od prethodne godine (-54,3 posto) te u apsolutnoj vrijednosti (4,8 milijardi eura) najniža od 2004. godine. Stoga je u ukupnoj razmjeni svih usluga ostvaren upola niži suficit (-49,2 posto) nego prethodne godine.

U isto su vrijeme salda na ostalim podračunima tekućih transakcija bila povoljnija u odnosu na prethodnu godinu. Pri razmjeni roba, pri kojoj se uvijek ostvaruje manjak, deficit je bio niži (-17,3 posto) nego prethodne godine zbog snažnijeg pada uvoza od izvoza. Naime, iako je vrijednost ukupne robne razmjene bila niža nego prethodne godine (-8,8 posto), pad uvoza (-10,7 posto) bio je dvostruko snažniji od pada izvoza (-5,4 posto).

Kao i kod robnog podračuna, salda na dohodovnim podračunima bila su povoljnija nego prethodne godine. Na podračunu primarnoga dohotka posve je netipično ostvaren suficit (213,1 milijun eura) zbog snažnijeg pada rashoda na osnovi izravnih ulaganja (-46,5 posto), što se najviše odnosi na niže dobiti banaka u stranom vlasništvu. Na sekundarnom dohotku ostvaren je rast suficita (13,1 posto), najviše zbog rasta prihoda opće države (transakcije s proračunom EU-a). Iako je i kod ostalog sektora, gdje se uvijek ostvaruje suficit primarno zbog visokog iznosa radničkih doznaka iz inozemstva, višak bio nešto veći nego prethodne godine, rast je bio marginalno nizak (1,2 posto), zapravo najniži od 2009. godine. Na to je najviše utjecao pad vrijednosti osobnih transfera (-2,7 posto), što je prvi godišnji pad nakon snažnoga rasta prethodnih pet godina (prosječno godišnje 19 posto). Ukupne osobne doznake, koje uključuju i naknade za zaposlene s podračuna primarnoga dohotka, pale su za 2,4 posto, no njihov je udio u BDP-u porastao do rekordnih 7,0 posto zbog većega pada BDP-a. Time je Hrvatska ostala članica EU-a s najvišom vrijednošću osobnih doznaka s obzirom na veličinu gospodarstva.

Deficit u tekućim transakcijama pod utjecajem turizma

Pad deviznog prihoda od turizma za 54,3 posto

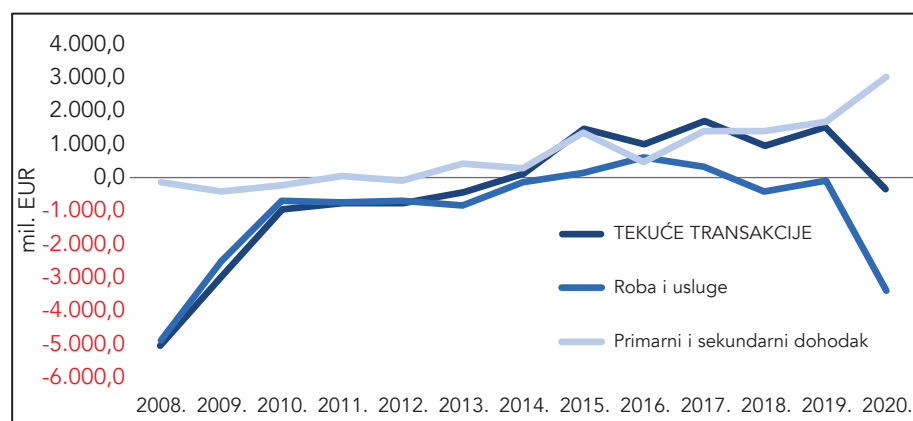
Pad suficita pri razmjeni usluga za 49,2 posto

Smanjenje deficita u robnoj razmjeni za 17,3 posto

Prvi put ostvaren suficit na primarnom dohotku

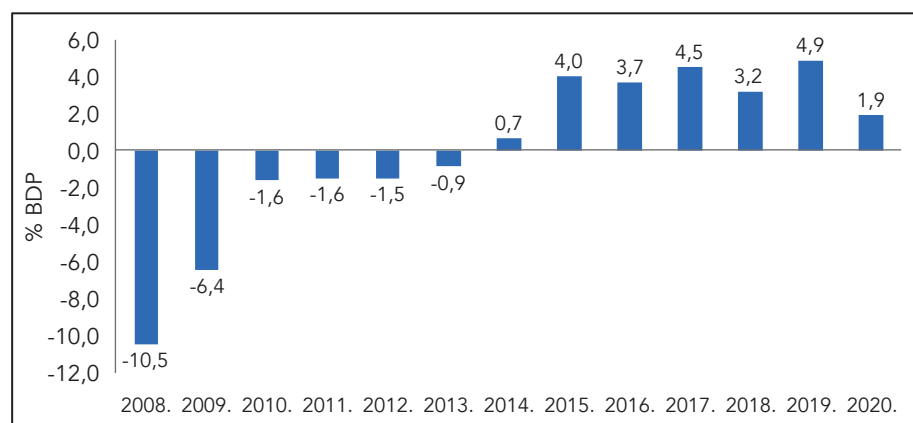
Pad vrijednosti osobnih transfera iz inozemstva

PLATNA BILANCA RH, SALDA

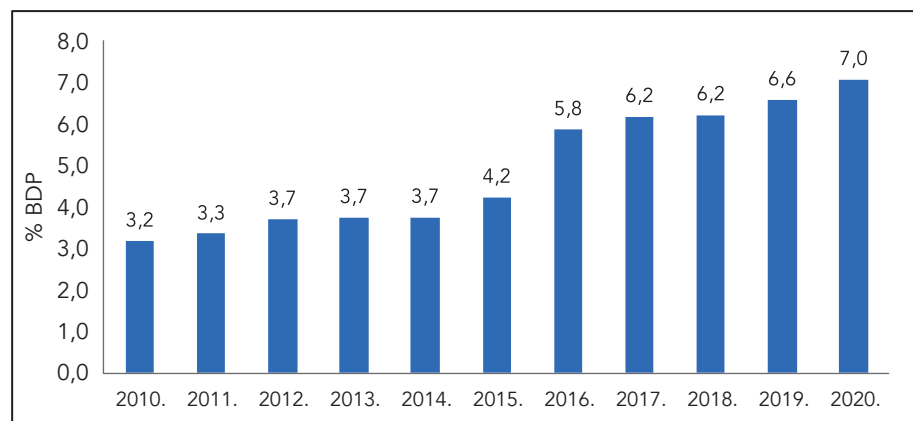
Izvor: HNB; obrada: HGK

TEKUĆE I KAPITALNE TRANSAKCIJE, % BDP-a

Izvor: HNB; obrada: HGK

OSOBNE DOZNAKE, % BDP-a

Izvor: Eurostat, DZS; obrada: HGK

INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA (FDI)

Inozemna izravna ulaganja iznosila su u 2020. godini 1,3 milijarde eura, 5,5 posto više nego prethodne godine te najviše od 2010. godine. Rast ukupnih ulaganja u odnosu na prethodnu godinu posljedica je promjene kod dužničkih ulaganja na osnovi kojih je priteklo 76 milijuna eura (2019. godine bio je odljev od 263 milijuna eura), dok su vlasnička ulaganja i zadržana dobit bili niži nego prethodne godine. Naime, vlasnička su ulaganja iznosila 537 milijuna eura, što je bilo 12,6 posto manje nego prethodne godine te najmanje od 2010. godine. Pritom je priljev novih izravnih vlasničkih ulaganja bio skroman te je uglavnom ostvaren u djelatnostima poslovanja nekretninama i računalnog programiranja, a veći se dio odnosio na transakcije pretvaranja duga u kapital. Zadržana je dobit bila 22,7 posto niža nego prethodne godine te najniža od 2017. godine.

Među svim djelatnostima, najviša je vrijednost izravnih ulaganja u 2020. godini ostvarena kod vlasničkih ulaganja u nekretnine, u iznosu od 318,5 milijuna eura. Vrijednost kupnje nekretnina nerezidenata posljednje četiri godine ima najviše vrijednosti ulaganja među svim djelatnostima, s iznosom višim od 200 milijuna eura godišnje, a 2020. godine ostvarena je najviša vrijednost do sada (310,1 milijun eura). Nakon ulaganja u nekretnine, u 2020. godini najveća su ulaganja zabilježena u financijskim uslužnim djelatnostima u iznosu od 310,1 milijuna eura, najviše od 2010. godine. Ulaganja u proizvodne djelatnosti ponovno su bila znatno skromnija, a najviše je ulaganja od proizvodnih djelatnosti zabilježeno u proizvodnji farmaceutskih proizvoda (122 milijuna eura) te metala (90,1 milijun eura). No, treba spomenuti i izuzetno visoko ulaganje u djelatnosti računalnog programiranja (132,9 milijuna eura), prvo veće ulaganje u ovoj djelatnosti, što ju je svrstalo na treće mjesto prema visini ulaganja u 2020. godini. Naime, u 2020. godini ulaganja u ovoj djelatnosti iznosila su tek nešto manje nego u cijelom razdoblju od 1993. do 2020. godine (132,9 prema 134,5 milijuna eura).

Ukupna vrijednost izravnih ulaganja od 1993. do 2020. godine iznosila je 33,04 milijarde eura, što je prosječno 1,18 milijardi eura po godini ili ukupno 8.200 eura *per capita*. Kada se izuzmu kružna ulaganja koja su ukupno iznosila 2,4 milijarde eura, izravna su ulaganja iznosila 30,7 milijardi eura (oko 7.600 eura *per capita*). Najveća je vrijednost ulaganja pritom ostvarena u djelatnosti financijskih usluga (primarno bankarstvo), gdje su uložene 7,3 milijarde eura, odnosno 22,2 posto svih izravnih ulaganja u Hrvatsku. Prva je sljedeća djelatnost s najviše ulaganja trgovina na veliko, sa znatno nižih 2,8 milijardi eura, odnosno 9,3 posto svih ulaganja. Zbog visokoga rasta posljednjih godina treća su najvažnija vlasnička ulaganja u nekretnine koja su u cijelom razdoblju iznosila 2,4 milijarde eura (a prva su zabilježena tek 2007. godine). Istodobno, ulaganja u industrijske djelatnosti znatno su niža, s najvećim pojedinačnim ulaganjem u djelatnost proizvodnje koksa i naftnih proizvoda (ukupno 1,7 milijardi eura).

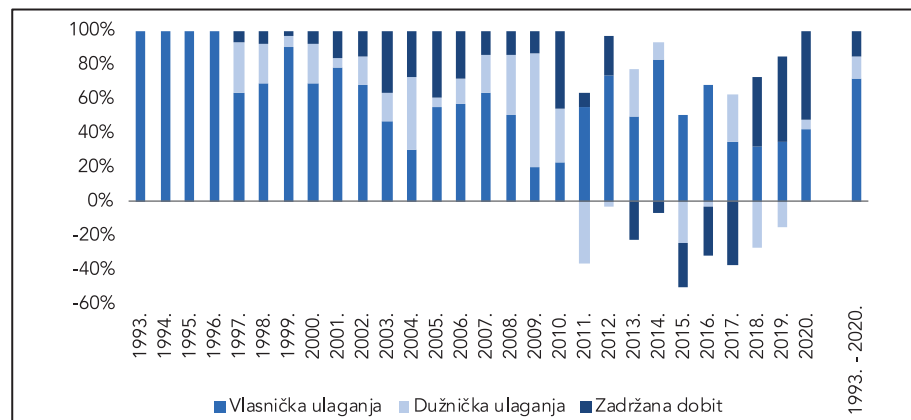
*Najviši FDI od
2010. godine*

*Najviše vlasničkih
ulaganja u
nekretnine*

*Prva veća ulaganja
u djelatnosti
računalnog
programiranja*

*Kumulativno
najviše ulaganja
u financijske
usuge, trgovinu i
nekretnine*

STRUKTURA INOZEMNIH IZRAVNIH ULAGANJA

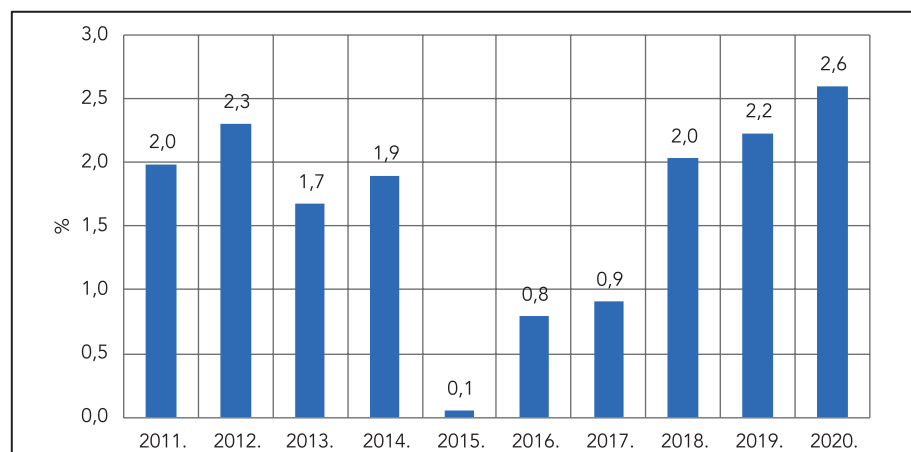
Izvor: HNB; izračun: HGK

PRVIH DESET DJELATNOSTI PREMA VISINI INOZEMNIH IZRAVNIH ULAGANJA

Djelatnost	UKUPNO 1993.-2020., mil. EUR	Udio 1993.-2020. (%)
Financijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i mirovinskih fondova	7.345,3	22,2
Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	2.845,8	9,3
Vlasnička ulaganja u nekretnine	2.422,1	6,9
Poslovanje nekretninama	2.162,0	6,6
Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	2.037,8	6,4
Telekomunikacije	2.017,3	6,2
Smještaj	1.501,2	4,3
Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	1.266,0	4,2
Gradnja zgrada	1.177,8	3,7
Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka	1.115,8	3,1
SVEUKUPNO RH (uključuje kružna ulaganja od 2.359,4 mil. EUR)	33.044,8	100,0

Izvor: HNB; obrada: HGK

INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA KAO % BDP-a (bez kružnih ulaganja)

Izvor: HNB, DZS; izračun: HGK

TEČAJ I MEĐUVALUTARNI ODNOSI

Za razliku od većine proteklih godina koje su se opisivale visokom stabilnošću tečaja kune prema euru, u prošloj godini zabilježene su nešto izraženije oscilacije. Kao i na gotovo sve druge ekonomske pokazatelje, i na kretanje tečaja kune utjecala je globalna pandemija i njene posljedice. Konkretnije, znatno je smanjen devizni priljev od turizma, a time i njihova ponuda, što je polučilo rast vrijednosti eura. Podaci o prosječnome srednjem tečaju pokazuju da je nakon četiri uzastopne godine lagane aprecijacije kune i nulte stope u 2019. godini, u 2020. kuna prema euru vrijedila 1,6 posto manje nego u prethodnoj godini.

Dnevni srednji tečajevi kune pokazuju da su se najizraženije promjene u kretanju tečaja poklapale s trendovima u kretanju pandemije, odnosno drugi dio ožujka i prvo zatvaranje gospodarstva u Hrvatskoj i inozemstvu rezultiralo je izraženijim padom vrijednosti kune. Među mjesecima isticali su se još i travanj, u kojemu je kuna izraženije rasla i povratila dio izgubljene vrijednosti, srpanj, u kojem su iznenadili nešto bolji turistički rezultati od očekivanja te kolovoz u kojem se ipak potvrdila znatno slabija sezona nego u prethodnim godinama. U konačnici je devizni prihod od turizma bio 5,7 milijardi eura ili gotovo 55 posto milijardi eura manji nego u prethodnoj godini, pa je razumljiv snažan utjecaj na kretanje tečaja.

Drugi izvori strane valute nisu bili dovoljni da nadoknade taj pad, iako je ostvaren znatan priljev iz različitih EU fondova, smanjen je robni deficit, a i inozemna izravna ulaganja bila su nešto veća nego u prethodnoj godini. Istodobno je nastavljen trend smanjivanja bruto inozemnog duga na godišnjoj razini, a pandemija je utjecala i na zaustavljanje trenda rasta deviznih doznaka iz inozemstva.

U skladu s time i HNB je bio aktivniji u održavanju stabilnosti tečaja. Za razliku od prethodne četiri godine kada je isključivo otkupljivao devize od poslovnih banaka, u prošloj je godini putem pet intervencija na deviznom tržištu bankama prodao čak 2,2 milijarde eura i tek je krajem godine posljednjom intervencijom otkupio 130 milijuna eura. S obzirom na to da prodajom deviza dolazi i do povlačenja kuna, HNB je kune plasirao kupnjom vrijednosnih papira od poslovnih banaka i na taj način dodatno održavao kunsku likvidnost.

Početkom srpnja 2020. Hrvatska je nakon dugotrajnih priprema i ispunjavanja procedura ušla u europski tečajni mehanizam ERM II pri čemu je središnji paritet tečaja određen na razini 1 euro = 7,53450 kuna. S obzirom na to da je središnji paritet ujedno i izgledan tečaj kod uvođenja eura, to je dodatno utjecalo na stabilnost tečaja, odnosno smanjen je utjecaj špekulativne ponude i potražnje.

Uz jačanje eura prema kuni, u prošloj godini zabilježeno je i jačanje eura prema većini značajnijih globalnih valuta osim prema švicarskom franku i japanskom jenu. Prema američkom dolaru euro je u prosjeku ojačao za 2,0 posto, zbog čega je i kuna ojačala prema dolaru za niskih 0,2 posto, ali je zbog istih razloga prema švicarskom franku oslabjela za čak 5,7 posto. Tako je u konačnici došlo i do realne deprecijacije kune prema košarici valuta (s obzirom na njihov udio u platnom prometu s inozemstvom) i indeksom potrošačkih cijena kao deflatorom od 1,3 posto, odnosno blago je povećana cjenovna konkurentnost Hrvatske na globalnom tržištu.

U 2020. godini tečaj kune prema euru nešto je više oscilirao, a prosječni srednji tečaj kune bio je 1,6 posto manji nego u prethodnoj godini

Najveći utjecaj na kretanje tečaja imala su znatno slabija ostvarenja u turizmu

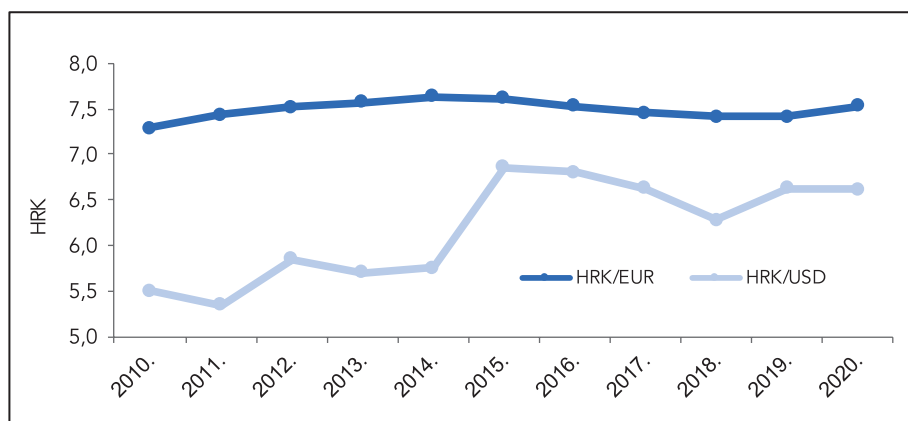
Drugi izvori nisu nadoknadili smanjeni devizni prihod od turizma

HNB je radi održavanja stabilnosti tečaja poslovnim bankama prodao ukupno 2,2 milijarde eura

Hrvatska je ušla u ERM II pri središnjem tečaju od 7,53450 kuna za euro

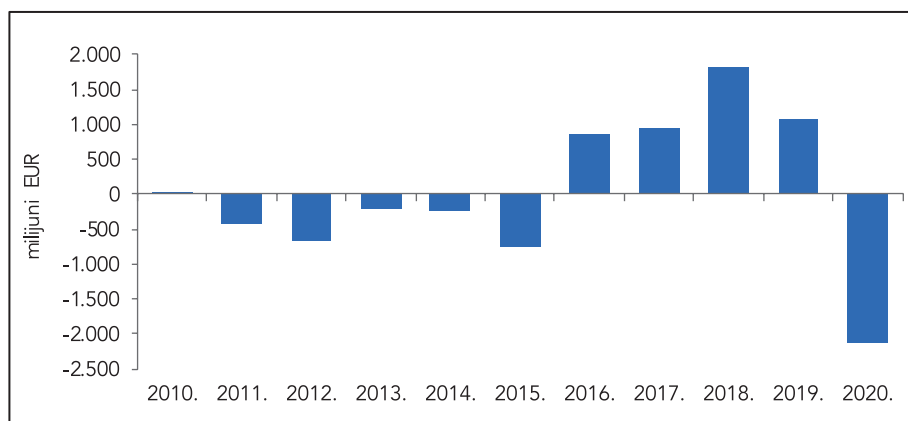
Kuna je u prošloj godini, mjereno indeksom realnog efektivnog tečaja, i realno deprecirala prema košarici valuta

PROSJEČNI GODIŠNJI SREDNJI TEČAJ HRK/EUR I HRK/USD

Izvor: HNB; obrada: HGK

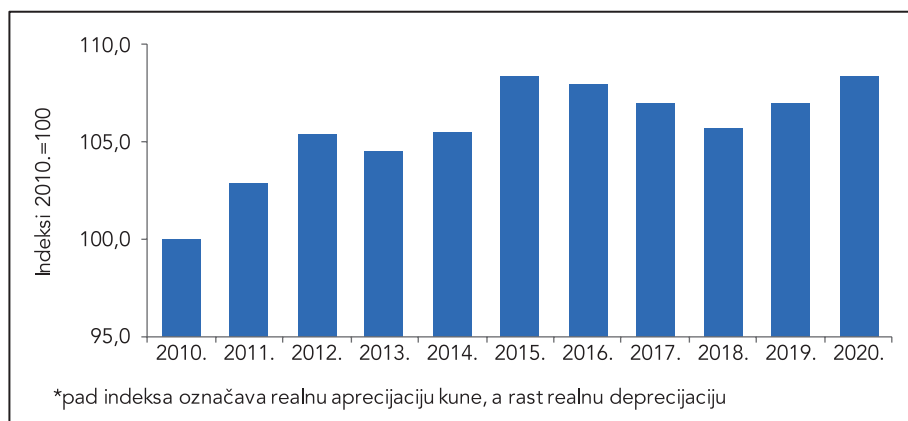
NETO OTKUP DEVIZA KROZ DEVIZNE INTERVENCIJE HNB-a

Izvor: HNB; obrada: HGK

INDEKSI REALNIH EFEKTIVNIH TEČAJEVA KUNE

- prema košarici valuta i indeksu potrošačkih cijena -

Izvor: HNB; obrada: HGK

MONETARNA KRETANJA

Pod utjecajem ekspanzivne monetarne politike HNB-a, dnevni višak slobodnih kunskih novčanih sredstava domaćega bankovnog sustava u 2020. godini dosegao je rekordne razine. Krajem godine vrijednost slobodnih novčanih sredstava u kunama i stranoj valuti iznosila je 65,9 milijardi kuna, što je bilo čak 50,3 posto više nego godinu dana prije. Međunarodne pričuve ostale su visoke (krajem godine iznosile su 18,9 milijardi eura te su bile čak i 2,0 posto više nego godinu dana prije), iako je HNB imao pojačane aktivnosti na otvorenom tržištu u prodaji deviza bankama zbog deprecijacijskih pritisaka na kunu (bankama je prodano 2,2 milijarde eura u protuvrijednosti 16,97 milijardi kuna). Stanje kredita u poslovnim bankama krajem godine iznosilo je 275,6 milijardi kuna te je bilo 5,9 posto više nego godinu dana prije. Pritom je stanje kredita sektoru kućanstava bilo više za 2,3 posto, a nefinancijskim društvima za 5,3 posto. Najveća godišnja stopa rasta ostvarena je kod sektora države (17,9 posto) zbog potrebe pojačanog financiranja izvanrednih troškova mjera pomoći gospodarstvu zbog epidemije koronavirusa, s najvišim rastom zaduženja u travnju i prosincu. Kod sektora kućanstava na godišnjoj je razini stanje kredita povećano jedino kod stambenih (za 5,3 milijarde kuna) i hipotekarnih kredita (za 171,2 milijuna kuna). Zaduženost po osnovi gotovinskih nenamjenskih kredita, koja je u prethodnome razdoblju dinamično rasla, krajem godine bila je niža za 1,3 posto nego godinu dana prije. Pod utjecajem prilagodbe supervizorskih očekivanja povezanih s klasifikacijom izloženosti za odobrene moratorije te zbog činjenice da je kreditna aktivnost nadjačala rast neprihodonosnih kredita (prirast kredita iznosio je 32,6 milijardi kuna, dok je prirast neprihodonosnih kredita iznosio 1,6 milijardi kuna), kvaliteta kredita kod kreditnih institucija krajem 2020. bila je čak nešto bolja u odnosu na godinu dana prije (udio neprihodonosnih kredita pala je na 5,43 s 5,47 posto). Pritom je kvaliteta kredita poboljšana kod sektora nefinancijskih društava (s 13,65 na 12,48 posto), dok je pogoršana kod sektora kućanstava (s 5,78 na 7,09 posto) zbog većih poteškoća pri otplati neosiguranih gotovinskih nenamjenskih kredita. Kod sektora nefinancijskih društava kvaliteta kredita najviše je pogoršana kod djelatnosti pružanja smještaja i usluživanja hrane (sa 7,53 na 8,34 posto), no najlošiji kreditni portfelj na kraju 2020. godine imale su tvrtke iz djelatnosti prerađivačke industrije (18,86 posto) nakon što se kod djelatnosti građevinarstva (koje je dugo imalo primat najlošijega sektora) stanje znatno poboljšalo, primarno zbog većeg rasta ukupnih kredita (stanje kredita se u 2020. najviše povećalo u sektoru građevinarstva, za 3,1 milijardu kuna). Vrijednost ukupnih depozita (štedni depoziti plus depozitni novac) u kreditnim je institucijama dosegala rekordne razine. Krajem godine njihova je vrijednost iznosila rekordne 329,4 milijarde kuna, što je bilo 28,2 milijarde kuna (9,4 posto) više nego godinu dana prije. Pritom je najbrži i najveći rast (18,9 posto) zabilježen kod najlikvidnijega oblika depozita, depozitnog novca (transakcijski računi). Uz kućanstva, koja već duže razdoblje povećavaju depozitni novac godišnjim stopama iznad 20 posto (zbog niskih kamatnih stopa na štedne račune), u 2020. godini vidljivo je ubrzanje rasta depozitnog novca i kod sektora nefinancijskih društava. Od štednih depozita povećani su devizni depoziti (5,5 posto), dok su kunski depoziti smanjeni (-2,5 posto).

Rekordna likvidnost

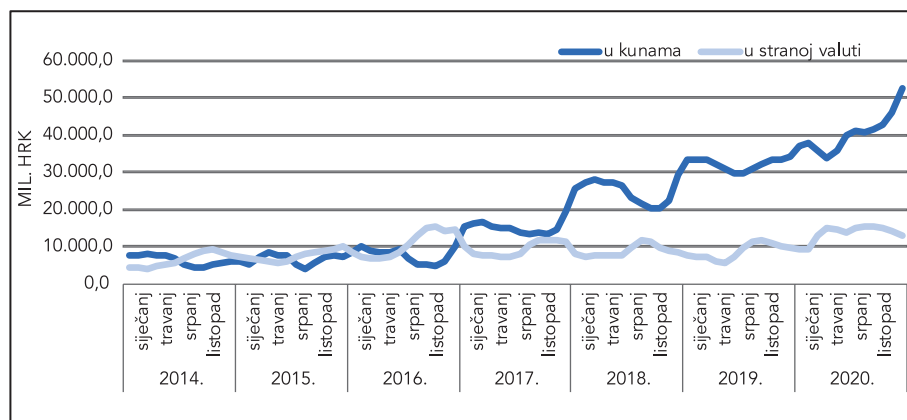
Najviši rast kredita državnom sektoru

Kvaliteta kredita pogoršana je kod sektora kućanstava

Kod sektora nefinancijskih društava najviše je pogoršana kvaliteta kredita u turističkim tvrtkama

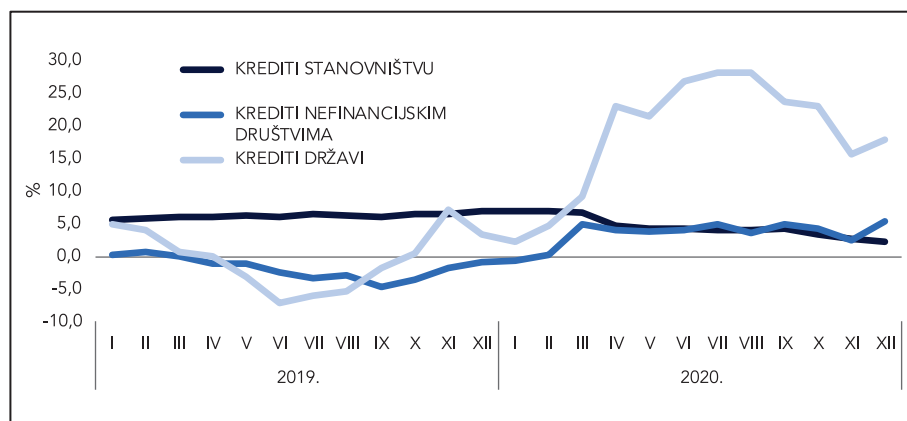
Rekordna vrijednost depozita

LIKVIDNOST BANAKA: SLOBODNA NOVČANA SREDSTVA

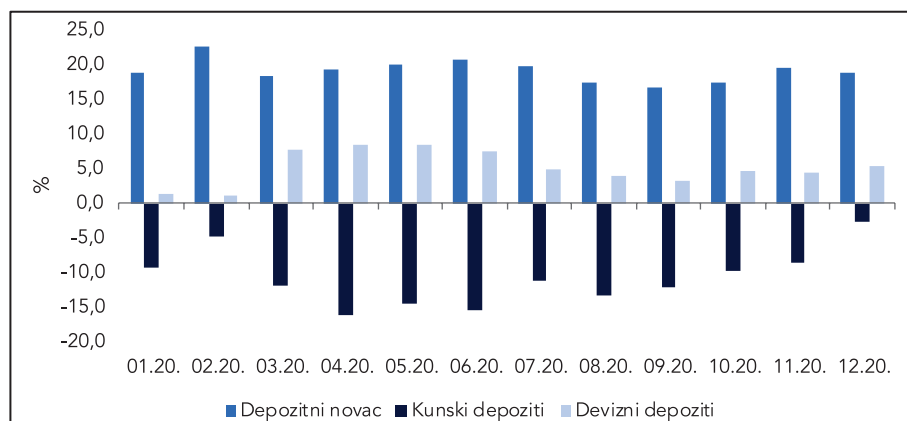
Izvor: HNB; obrada: HGK

STANJE KREDITNE ZADUŽENOSTI KUĆANSTAVA, NEFINANCIJSKIH DRUŠTAVA I DRŽAVE KOD POSLOVNIH BANAKA, GODIŠNJA STOPA PROMJENE (%)

Izvor: HNB; obrada: HGK

DEPOZITI, GODIŠNJE STOPE PROMJENE (%)

Izvor: HNB; obrada: HGK

PRORAČUN KONSOLIDIRANE OPĆE DRŽAVE

Trendovi u kretanju javnih financija ili, konkretnije, središnjeg proračuna i proračuna opće države u 2020. godini najviše su određeni utjecajem pandemije. Pojednostavnjeno, smanjena gospodarska aktivnost utjecala je na osjetan pad prihoda, a provedba mjera za očuvanje zaposlenosti i aktivnosti te povećani izdaci u zdravstvu istodobno su znatno povećali rashode. Posljedica takvih kretanja bio je znatan iznos deficita proračuna opće države u visini od 7,4 posto BDP-a, i to nakon tri godine ostvarivanja suficita za redom. Takva kretanja proračuna opće države u prošloj godini u velikoj su se mjeri podudarala s kretanjima u drugim članicama EU-a. Točnije, kod svih članica zabilježeni su deficiti proračuna opće države, dok je u 2019. godini „tek“ 10 članica bilježilo manjak u državnoj blagajni. Podaci Eurostata pokazuju da je rast deficita uz istodoban pad BDP-a kod svih članica doveo do osjetnog pogoršanja proračunskog salda pri čemu su se najviše isticale Grčka, Malta i Austrija. U Austriji je, primjerice, u 2019. godini ostvaren suficit proračuna opće države od 0,6 posto BDP-a, a u prošloj godini manjak od 8,9 posto BDP-a. Proračun EU-a istodobno je u prošloj godini ostvario manjak od 6,9 posto BDP-a. Djelomično zatvaranje gospodarstva i prvi paket mjera pomoći gospodarstvu prihvaćen sredinom ožujka već su u prvom dijelu godine najavili znatno odstupanje od prihvaćenog proračuna. Stoga je već sredinom svibnja došlo do prvog rebalansa središnjeg proračuna kojim su planirani prihodi smanjeni sa 145,1 na 122,0 milijarde kuna, dok su planirani rashodi ostali na istoj razini od 147,3 milijarde kuna. Međutim, visoki troškovi mjera, a samo je u sklopu mjera za očuvanje radnih mjesta isplaćeno više od osam milijardi kuna, doveli su u studenome i do drugog rebalansa. Njime su predviđeni ukupni prihodi središnjeg proračuna povećani na 131,1 milijardu kuna, i to pretežno zbog boljeg ostvarivanja poreznih prihoda u odnosu na prethodni rebalans, dok su rashodi dodatno povećani na čak 155,9 milijardi kuna. U konačnici su prihodi središnjeg proračuna prema nacionalnoj metodologiji u 2020. godini iznosili 131,0 milijardu kuna i bili su 5,6 posto manji nego u prethodnoj godini. Na godišnjoj razini smanjene su gotove sve vrste prihoda pri čemu su oni najizdašniji, porezni prihodi, u odnosu na prethodnu godinu smanjeni za 11,6 posto, a doprinosi za 5,7 posto. Izraženiji rast od 3,6 milijardi kuna ili gotovo 26 posto zabilježen je samo kod pomoći međunarodnih organizacija i tijela EU-a pa je ta stavka u znatnoj mjeri „podebljala“ prihodnu stranu proračuna. S druge strane, ukupni rashodi iznosili su 153,6 milijardi kuna, odnosno bili su 13,7 milijardi kuna ili 9,8 posto veći nego u 2019. godini. Kod rashoda su smanjeni izdaci za zaposlene, materijalni izdaci i izdaci za kamate, ali su znatno povećani iznosi subvencija, pomoći (unutar kojih se nalazi najveći dio troškova mjera pomoći gospodarstvu radi smanjivanja posljedica COVID-a) te naknade građanima i kućanstvima. Dakle, ostvareni rast rashoda zaista je bio posljedica specifičnih uvjeta u prošloj godini.

Ostvarena kretanja središnjeg proračuna imala su uobičajeno najveći utjecaj na kretanje proračuna konsolidirane opće države koja objedinjuje središnji proračun, proračune lokalnih jedinica i izvanproračunskih fondova. Stoga se u 2020. povećao udjel prihoda opće države u BDP-u s 47,5 posto u 2019. na 48,0 posto u 2020. godini, ali porastao je udjel rashoda s 47,2 na 55,4 posto što je dovelo do navedenoga znatnog povećanja proračunskog deficita.

Kretanje proračuna u 2020. godini određeno je utjecajem pandemije na prihode i rashode

Snažan rast deficita proračuna konsolidirane opće države

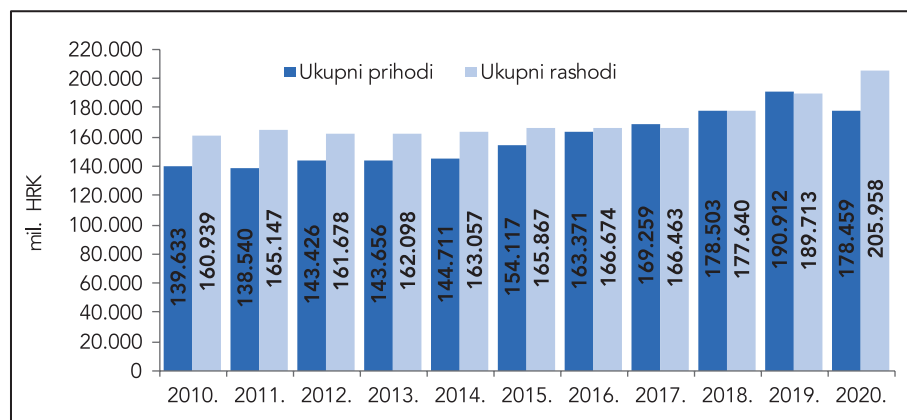
Znatno pogoršanje salda opće države zabilježeno je i drugim članicama EU-a

Razvoj situacije doveo je u 2020. godini do dva rebalansa proračuna

Ukupni prihodi središnjeg proračuna smanjeni su za 5,6 posto, a porezni prihodi za čak 11,6 posto

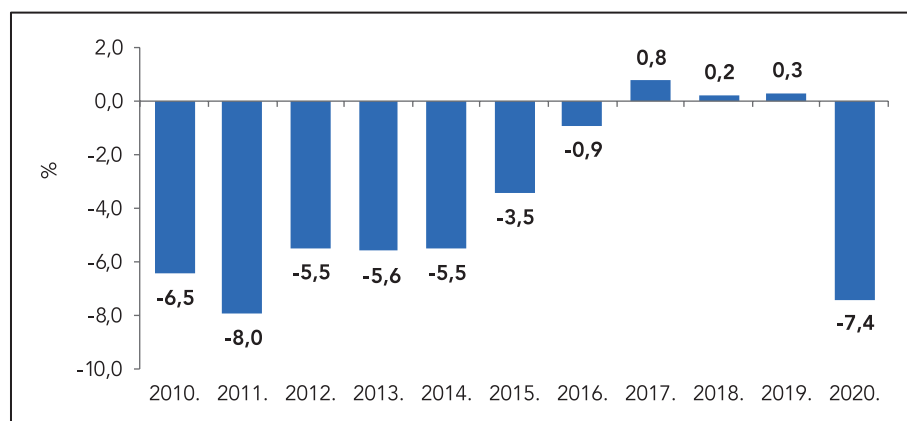
Ukupni rashodi središnjeg proračuna zbog subvencija, pomoći i naknada povećani su gotovo 10 posto

UKUPNI PRIHODI I RASHODI OPĆE DRŽAVE, MIL. HRK (ESA 2010)

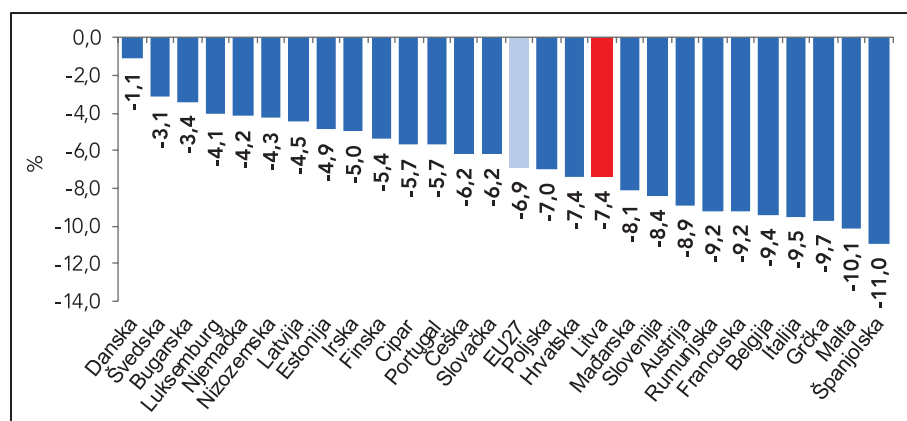
Izvor: Eurostat; obrada: HGK

SALDO KONSOLIDARNE OPĆE DRŽAVE, % BDP-a (ESA 2010)

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

SALDO KONSOLIDARNE OPĆE DRŽAVE 2020., % BDP-a (ESA 2010)

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

JAVNI DUG

Kretanje javnog duga u 2020. godini obilježeno je na globalnoj razini njegovim rastom. Naime, u velikoj većini gospodarstava zabilježen je pad gospodarske aktivnosti i ukupne potražnje, što je izravno utjecalo na pad poreznih i drugih prihoda opće države, dok su se, s druge strane, pojavili dodatni troškovi održavanja gospodarskih aktivnosti te posebno zdravstvenog sustava. Podaci za članice EU pokazuju da je rast udjela javnog duga u BDP-u zabilježen u svim članicama EU-a, pri čemu je njegov porast iznosio od 2,1 postotnog boda u Irskoj do čak 25,1 postotnog boda u Grčkoj koja je probila granicu od 200 posto BDP-a. Na razini cijelog EU-a udio duga povećan je sa 77,5 posto BDP-a u 2019. godini na čak 90,7 posto, što je posljedica i povećanja iznosa javnog duga i pada vrijednosti BDP-a.

U Hrvatskoj je zabilježen isti trend. Iznos javnog duga povećan je s 292,9 milijardi kuna na kraju 2019. godine na 329,7 milijardi kuna na kraju prošle godine, odnosno za visokih 12,6 posto. Uz to, znatno je porastao i njegov udjel u BDP-u, sa 72,8 posto u 2019. na 88,7 posto u 2020. godini, i to nakon pet godina uzastopnog pada tog udjela kao posljedice fiskalne konsolidacije i refinanciranja. To je razdoblje obilježeno pozitivnim trendovima u kretanju deficita opće države, točnije, u 2015. i 2016. godini zabilježeno je znatnije smanjivanje udjela deficita opće države, dok su u razdoblju od 2017. do 2019. ostvarivani proračunski suficiti. Za razliku od toga, u 2020. godini je, zbog opisanog smanjenja prihoda i povećanih rashoda, zabilježen deficit od čak 27,5 milijardi kuna ili 7,4 posto BDP-a, najviši od 2011. godine.

Struktura javnog duga Hrvatske pokazuje da se veći dio ili 68 posto odnosi na unutarnji dug opće države, a preostalih 32 posto na inozemni. Podaci za posljednjih pet godina pokazuju da je u tom razdoblju, uključujući i 2020. godinu, zabilježeno znatnije smanjenje udjela vanjskog duga uz odgovarajući rast udjela unutarnjeg (udio vanjskog duga smanjen je za 10 postotnih bodova, a unutarnjeg isto toliko povećan), odnosno država se usmjerila na zaduživanje na domaćem tržištu. U samoj 2020. godini ta se struktura nije znatnije mijenjala u odnosu na prethodnu, odnosno udio domaćeg duga povećan je za 0,4 postotna boda. U brojkama to znači da je unutarnji javni dug povećan za 26 milijardi kuna, a inozemni za 10,8 milijardi kuna. Pritom je najviše povećan unutarnji dug središnje države po osnovi izdanih dugoročnih vrijednosnih papira te dugoročnih kredita, a s druge strane, inozemni dug središnje države po osnovi izdanih dugoročnih vrijednosnih papira.

Konkretnije, država se u 2020. godini u tri navrata zaduživala izdavanjem dugoročnih vrijednosnih papira na domaćem tržištu. Kroz više tranši i različite oblike obveznica ukupno se na domaćem tržištu zadužila za približno 31 milijardu kuna. Istodobno je na inozemnom tržištu izdana samo jedna euroobveznica u vrijednosti od 2,0 milijardi eura ili približno 15,1 milijarde kuna. Sredstva dobivena ovim izdanjima iskorištena su za pokriće rashoda, ali su u velikoj mjeri iskorištena i za refinanciranje postojećeg duga. Tako se država nastavila koristiti niskim kamatnim stopama na globalnom tržištu kapitala i pozitivnim ocjenama kreditnog rejtinga za smanjivanje troškova otplate duga, odnosno izdataka za kamate. Točnije, unatoč krizi i padu BDP-a, troškovi za plaćanje kamata iznosili su u 2020. godini 2,0 posto BDP-a, dok su pet godina prije iznosili 3,4 posto BDP-a.

U 2020. prisutan je globalni trend rasta javnog duga i njegova udjela u BDP-u

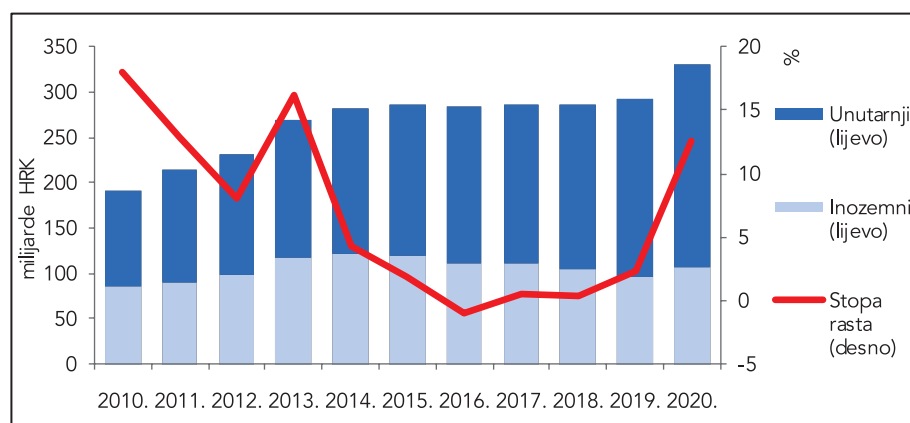
U Hrvatskoj je udio javnog duga povećan sa 72,8 posto u 2019. na 88,7 posto u 2020.

Dugoročniji trend smanjivanja udjela inozemnog duga opće države i rasta unutarnjeg u neznatnoj je mjeri nastavljen i u prošloj godini

Najveći je dio zaduživanja i u 2020. godini ostvaren izdavanjem dugoročnih vrijednosnih papira

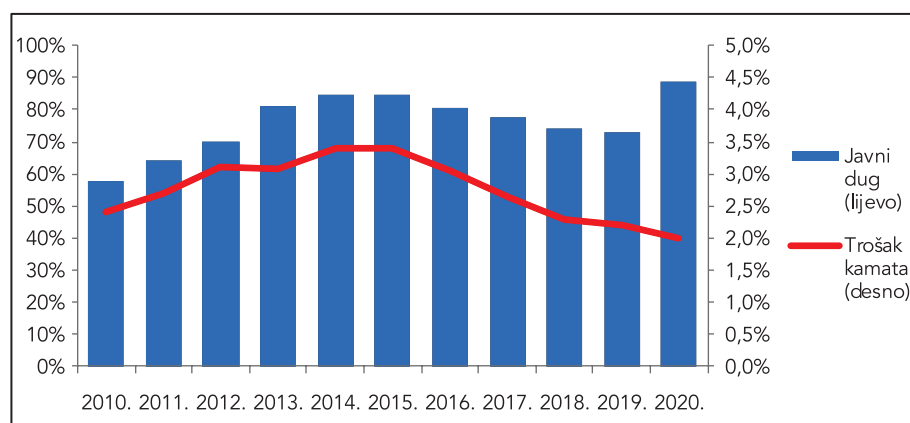
Nastavljen je i pozitivan trend smanjivanja troškova kamata

KRETANJE JAVNOG DUGA

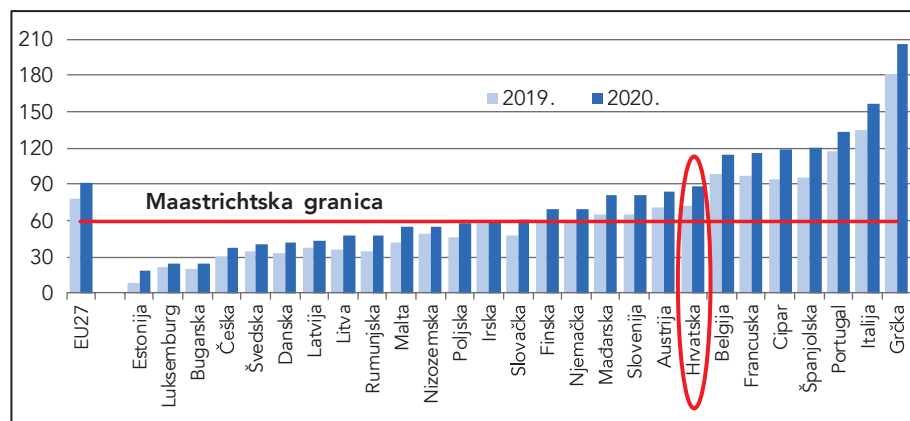
Izvor: HNB; obrada: HGK

UDIO JAVNOG DUGA I KAMATA U BDP-u

Izvor: HNB; obrada: HGK

UDIO JAVNOG DUGA ČLANICA EU U BDP-u (%)

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

INOZEMNI DUG

Inozemni dug ili, ispravnije, bruto inozemni dug jedan je od rijetkih pokazatelja hrvatskoga gospodarstva kod kojeg u 2020. godini nije došlo do negativnoga kretanja ili zaustavljanja pozitivnih trendova. Tako je, nakon pet godina neprekidnog smanjivanja iznosa bruto inozemnog duga, i u prošloj godini nastavljen njegov pad od neznatnih 0,6 posto. Promatrano u brojkama, iznos inozemnog duga RH smanjen je s njegove najviše razine od 49,1 milijarde eura u 2014. godini na 40,9 milijardi eura u 2019., pa onda i na 40,6 milijardi eura u prošloj godini. S obzirom na to da je 2020. obilježena snažnim nominalnim i realnim padom BDP-a, isti trendovi nisu zabilježeni i kod njegova udjela u BDP-u. Točnije, udio inozemnog duga u BDP-u povećan je na 82,4 posto ili za čak 7,1 postotni bod, čime se približno vratio na razinu iz 2018. godine. To je ipak i nadalje bila daleko manja razina nego krajem 2014., godine kojom je završeno šestogodišnje krizno razdoblje za Hrvatsku, u kojoj je inozemni dug iznosio čak 113 posto vrijednosti BDP-a.

Struktura inozemnog duga pokazuje da se njegov najveći dio ili približno 40 posto odnosi na Ostale domaće sektore, a među njima se najveći dio duga odnosi na privatna nefinancijska društva ili, pojednostavnjeno, tvrtke. Slijedi dug opće države koji čini približno 35 posto ukupnoga inozemnog duga, zatim dug po osnovi inozemnih izravnih ulaganja koji čini oko 16 posto te inozemni dug financijskih institucija koji čini oko 10 posto ukupnoga inozemnog duga. Kada se promatra razdoblje od početka prethodne globalne krize do 2014. godine, koja je bila prijelomna u kretanju inozemnog duga, pokazuje se da je najveći utjecaj na snažan rast duga imala opća država koja je svoje deficite u velikoj mjeri financirala izdavanjem državnih obveznica na inozemnom tržištu. S druge strane, kada se promatraju godine nakon 2014., uključujući i specifičnu prošlu godinu, pokazuje se da je smanjen inozemni dug svih sektora osim središnje banke, a pritom je najviše smanjen dug financijskih institucija te u nešto manjoj mjeri tvrtki. Država se posljednjih godina orijentirala na zaduživanje na domaćem tržištu, tako da je u posljednjih šest godina njen dug prema inozemnom tržištu smanjen za 1,7 milijardi eura. Pri tome je najviše smanjen inozemni dug države po dugoročnim kreditima.

U samoj 2020. godini ukupan iznos inozemnog duga smanjen je za 252 milijuna eura, pri čemu je najviše smanjen dug tvrtki, i to za 1,4 milijarde eura, a smanjen je i dug središnje banke za 344 milijuna eura. Istodobno su svoj dug u inozemstvu povećale financijske institucije, za 204 milijuna eura, povećan je i dug po osnovi izravnih ulaganja za 200 milijuna eura, a svoj je dug najviše povećala opća država, za 1,05 milijardi eura. Država je u 2020. godini na inozemnom tržištu plasirala tek jedno izdanje euroobveznica u vrijednosti od dvije milijarde eura, koje je u znatnoj mjeri iskorišteno za refinanciranje dospjelih obveznica, a povećala je i svoj dug po osnovi dugoročnih kredita za 326 milijuna eura.

Na kraju treba naglasiti da kretanje i stanje bruto inozemnog duga smješta Hrvatsku među uspješnije članice EU-a. S laganim padom inozemnog duga u 2020. godini, u kojoj su sve članice EU-a bilježile rast proračunskih deficita, Hrvatska je bila među tek osam članica Unije čiji je inozemni dug smanjen u apsolutnom iznosu (u eurima). S druge strane, prema udjelu inozemnog duga u BDP-u, Hrvatska je u 2020. godini bila šesta među članicama po najmanjoj razini inozemne zaduženosti.

I u 2020. godini nastavljen je trend smanjivanja bruto inozemnog duga

Unatoč padu u apsolutnom iznosu, zbog pada BDP-a znatno je povećan udio inozemnog duga u BDP-u

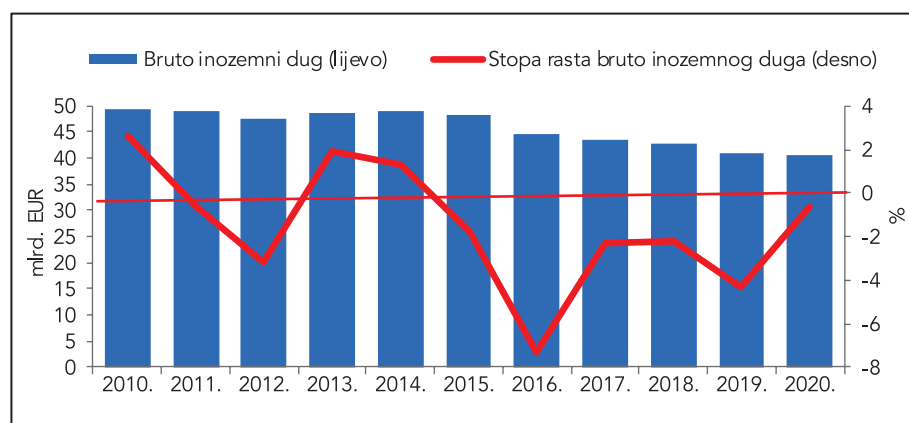
Najveći dio inozemnog duga odnosi se na Ostale domaće sektore, odnosno tvrtke

U posljednjih šest godina na inozemnom tržištu najviše su se razdužile financijske institucije i tvrtke, a dug je smanjila i opća država

U 2020. najviše je smanjen inozemni dug tvrtki, a najviše povećan dug države

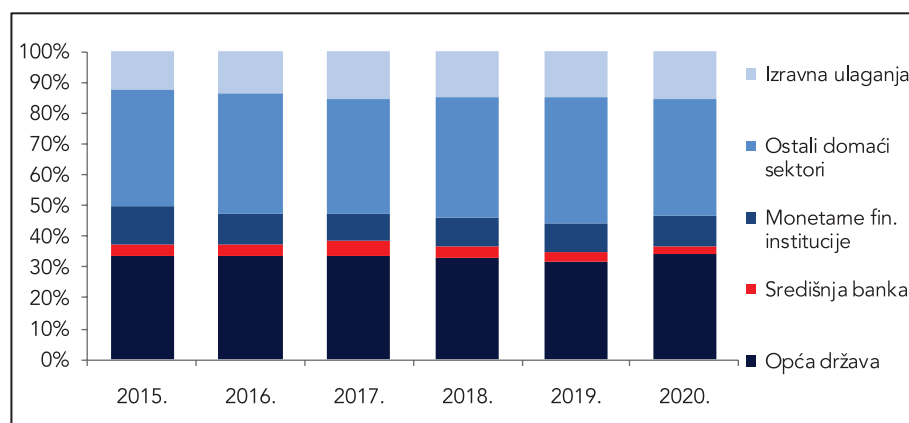
Hrvatska je među tek osam članica EU-a čiji je inozemni dug u 2020. u apsolutnom iznosu (u eurima) smanjen

KRETANJE BRUTO INOZEMNOG DUGA

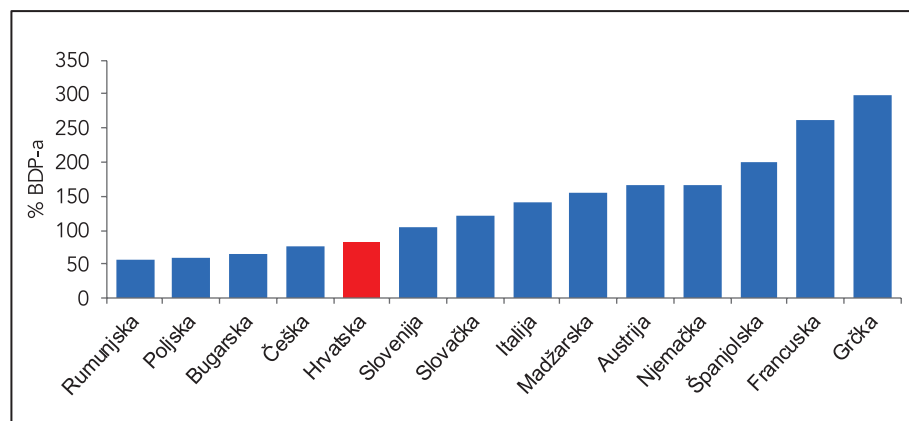
Izvor: HNB; obrada: HGK

STRUKTURA BRUTO INOZEMNOG DUGA

Izvor: HNB; obrada: HGK

UDIO BRUTO INOZEMNOG DUGA U BDP-U ZA POJEDINE ČLANICE EU, 2020. GODINA

Izvor: ECB; obrada: HGK

